

Историја Демократске странке

**ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
ВЕЛИКА ПЛАНА
(1919–2000)**

Немања Девић

Демократска странка
Истраживачко-издавачки центар

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
ВЕЛИКА ПЛАНА
(1919–2000)

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
ВЕЛИКА ПЛАНА
(1919–2000)

Издавач

Демократска странка / Истраживачко-издавачки центар
Београд, Нушићева 6
(011) 3244 511
iic@ds.org.yu
www.izdavackicentar.ds.org.yu

Главни и одговорни уредник: Душан Обрадовић

Уредник едиције: Слободан Гавриловић

Аутор: Немања Девећ

Редакција: Слободан Гавриловић
Тања Милисављевић
Сања Јовичић

Рецензент: Срђан Цветковић

Технички уредник: Владимир Сивцевич Волођа

Лектор: Зорица Грујичић

Штампа: „Графостил“, Крагујевац

Тираж: 2.000

ISBN 978-86-7856-111-5

Историја Демократске странке

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
ВЕЛИКА ПЛАНА
(1919–2000)

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
ИСТРАЖИВАЧКО-ИЗДАВАЧКИ ЦЕНТАР
Београд, 2008.

Садржај

Увод	7
Демократска странка у срезу Великоорашком између два светска рата (1919–1941)	11
Оснивање одбора Демократске странке у срезу Великоорашком	14
Формирање Среског одбора ДС и активности странке 1921–1927.	19
У удруженој опозицији	23
Децембарски избори 1938.	26
Пред рат... ..	28
Демократска странка у срезу Великоорашком–период Другог светског рата (1941–1945)	31
У одбрани демократије	34
Демократска странка у општини Велика Плана – Обновљена странка (1989–2000)	37
Поново на политичкој сцени	39
Активности странке и први вишестраначки избори 1990.	46
Успони и падови плањанских демократа	51
Опозиција је уједињена – коалиција „Заједно“	55
Поново под истом заставом	62
Савез за промене	65
На листи ДОС-а, до победе	68
Прилози	73
Демократски прваци	75
Резултати избора 1920–1996.	81
Резултати парламентарних избора 1920.	82
Резултати парламентарних избора 1923.	83
Резултати парламентарних избора 1925.	84
Резултати парламентарних избора 1927.	85
Резултати парламентарних избора 1935.	86
Општински избори 1936.	86
Републички избори 1992.	88
Републички избори 1993.	89
Савезни избори 1996.	90
Литература и извори	91
Сведочења	92
Белешка о аутору	93

Жрївама йолийичкої йроїона

УВОД

Следеће године навршиће се девет деценија од формирања Демократске странке у тадашњем срезу Великоорашком и две деценије од њеног реоснивања у садашњој општини Велика Плана. С тим у вези, пре свега како би отргли од заборава битније догађаје и заслуге појединаца, настала је и ова хроника.

Прве податке на ову тему аутор је забележио у јесен 2007. године. Тако је рад подељен на три основне целине: рад странке између два светска рата, деловање за време Другог светског рата (закључно са 1945. годином и последњим изборима) и рад обновљене странке до октобарских промена 2000. године. Поштујући хронолошко правило, прво смо кренули са реконструкцијом догађаја и израдом биографија првака странке од 1919. до 1941. године. Велику помоћ за настанак ове монографије, тачније за део пре Другог светског рата, пружио је највише мр Дарко Ивановић, завичајни историчар. Најдрагоценији сведок за то доба, Лазар Шулкић, унук посланика Владимира Шулкића, изненада је умро недуго након првог разговора са аутором, тако да смо остали ускраћени за још неке драгоцене податке. За период обнављања странке несумњиво је највише помогао Бранислав – Бранко Арсић. Не треба мањи значај дати ни сведочењима других људи чија су имена наведена на крају овог рада. Уз то, рад засигурно не би био овакав какав је да није било корисних савета и сугестија рецезента Срђана Цветковића.

Почетна и незаобилазна литература биле су монографије Д. Ивановића *Велика Плана, историјски развој до 1941.* и Б. Арсића *Пејнаесџи јодина*

борбе за демократију; Демократска странка Велика Плана 1989–2004. Међутим, ови подаци су морали бити укрштани, проверавани и знатно допуњавани. Пре свега, илустрована хроника Б. Арсића садржала је врло мало писане речи, тиме и мало битних података о раду странке.

Трудили смо се да нас у презентовању података води пре свега објективност; да слика коју пружимо буде реална и никада наклоњена некој опцији. Иако је овај рад пре свега хроника битних збивања за Демократску странку, настојали смо да дамо и што реалнију слику целокупне опозиције (у сва три периода). Уложили смо све напоре да у монографији и село и град буду равномерно заступљени. У овом раду никоме ништа није пребацивано; ми овде нисмо намерно износили субјективна мишљења о догађањима, нити смо оцењивали ко је радио за опште, а ко за лично добро. Тиме, нисмо ни упоређивали ко је већи, а ко мањи демократа. Евентуални недостаци или каква празнина у истраживању настали су искључиво због немогућности аутора да дође до више релевантних података.

Демократска странка имала је јако упориште у овом делу Шумадије и Поморавља за све време свог деловања. Међутим, услед разних утицаја, углавном је била у опозицији. Овај крај изнедрио је по два демократска посланика и у периоду до 1941. године и у периоду након обнављања странке 1989. године. Сам општински одбор Велика Плана интересантан је и због податка да је то први одбор (тада иницијативни) Демократске странке који је, сада већ давне 1989, основан ван Београда. Странка је, како у Србији, тако и у овде описаном крају, прошла кроз буран период – бележила многе успоне и падове. Трпела је и расколе и цепања, преживљавала и одласке водећих људи. Данас, заправо од октобра 2007, председник Општинског одбора Демократске странке јесте инжењер Драган Цветковић (1965) из Доње Ливадице. Странка има посланика у Скупштини

Србије¹ и 9 одборника у локалној скупштини.² Демократска странка у општини Велика Плана има око 775 чланова, а по јачини је на последњим изборима 2008. године била трећа. Странка се, са много већим потенцијалима, налази у локалној власти, а председник Општинског одбора је и председник Скупштине општине.

---

¹ Професор Миодраг Стојиловић.

² Славица Милетић, професор из Велике Плане, Небојша Марковић, електротехничар из Старог Села, Дејан Милићевић, електротехничар из Ракинца, Горан Максимовић, електротехничар из Новог Села, Бобан Пешић, занатлија из Крњева, Горан Рајић, машински техничар из Лозовика, Милош Раденковић, економиста из Велике Плане, Небојша Тодоровић, приватни предузетник из Велике Плане и Драган Цветковић, машински инжењер из Доње Ливадице.

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
У СРЕЗУ ВЕЛИКООРАШКОМ
ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА
(1919–1941)

Током 19. стоголећа, у Кнежевину (касније Краљевину) Србију иродуру идеје либерализма, демократије и вишестраначја. У првој половини 19. века иродив самовоље и аисолутизма кнеза Милоша Обреновића ничу бројне буне, те је он иринуђен да „мења курс“. После Ђакове и Милејине буне, кнез Милош 1835. сазива Народну скупштинину и доноси устав, иознаи као Срепнењски.

Од 1881. у Србији буја иолиитички живои, а оснивају се и велике странке: Либерална, Српска најредна и Народна радикална. У том иериоду (1881), у Србији се ирви иуи иојављује и Демократска странка, окуљена око Манојла Ђорђевића – Призренца. Међуим, ова странка је веома брзо нестала, не оставивши дубље ираа у српској иолиитичкој историји.

Крајем 19. века ситуација у Краљевини била је узбуркана, често су се мењали уставни, а 1901. иодине краљ Александар Обреновић донео је Окироисани устав. У исто време, из доиада водеће Народне радикалне странке издваја се и осамостаљује Самостална радикална странка. Она је до 1914. ироменила иројицу вођа, да би на крају (од 1914) вођење странке иреузео Љубомир Давидовић.

Завршеком Првој светској рати и стварањем нове државе, обнављају се старе иртије и развијају нове. Фебруара 1919. у Сарајеву је формирана Демократска странка. Странка, иредвођена Љубомиром – Љубом Давидовићем, настала је сјањем Самосталне радикалне странке, Српске најредне и Српске либералне странке, као и Најредне странке из Словеније, Хрвајско-српске коалиције и десетак друих иолиитичких оранизација.

Демократска странка се, сходно својим ироирамским начелима формулисаним иочетком 1920. иодине, залагала за јединствену јуословенску државу, без икаквих илеменских, верских и иокрајинских разлика, израђену на идеји једној јединственој ироименој народа.

Иако млада, странка је на ирвим изборима за уставоиворну скупштинину Краљевине Срба, Хрваиа

и Словенаца 1920. освојила највећи број мандаџа (92). Ипак, након њога, у сџранци је 1924. дошло и до првог раскола, када је Свејозар Прибићевић са џрујом истомишљеника формирао Самостјалну демократјску сџранку.

Демократјска сџранка је од свој настјанка видно учесјвовала у џолијичком животју Краљевине и улазила у састјав неколико влада до шесјојануарске дикјашјуре 1929. и укидања џолијичких џарјија. Од џада, чланови Демократјске сџранке делују кроз коалицију Удружене џјозиције, у оквиру које излазе и на изборе 1935. и 1938. џодине. До 1940, сџранку је водио Љуба Давидовић, да би џа, након смртји, на џој дужностји заменио Милан Грол, бивши ујравник Народног џозоришја у Беојраду.

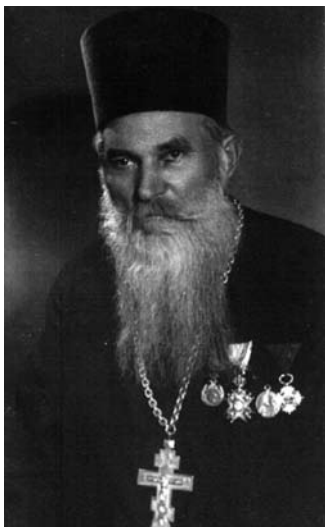
Оснивање одбора Демократјске сџранке у срезу Великоорашком

Од 1919. јача организација Демократске странке и формирање њених одбора по срезовима широм Југославије. Тако се ускоро формира одбор и у срезу Великоорашком. Поменути срез, територијално у саставу Дунавске бановине, а смештен у равници доњег Поморавља, захватао је између два светска рата 13 насеља.³ Са северне стране срез се граничио са Подунавским, са западне са Јасеничким, са јужне Лепеничким срезом, а са источне стране, омеђен Великом Моравом, граничио се и са срезом Моравским. Пруга Београд–Ниш и Цариградски друм, који пресецају овај крај, поделили су срез (садашњу општину Велика Плана) на шумадијски и поморавски део. Села су махом равничарска, збијенија; највећа су Лозовик, Крњево, Старо Село, Марковац итд.

Под барјаком Демократске странке, тих двадесетих година 20. века, а и у наредном периоду,

³ Сараорци, Лозовик, Милошевац, Трновче, Крњево, Велико Орашје (центар среза), Велика Плана, Мала Плана, Радовање, Ракинац, Марковац, Ново Село и Старо Село.

нашли су се многи угледни домаћини, сељаци и пољопривредници, али и немали број трговаца, учитеља, свештеника и чиновника из Великоорашког среза. Сваки угледнији сељак или варошанин који би приступио странци, по неписаном правилу, за собом је повлачио одређене народне масе. Такви су из овог краја били: Милан Ђ. Аџић из Лозовика, Милан Пантелић из Лозовика, Светолик – Лоза Миловановић и поп Богдан Тодоровић из Старог Села, Миливоје Стојановић из Великог Орашја, Андра Петровић – Андрејица из Велике Плане, Мата Михајловић из Крњева⁴, Живојин Аранђеловић из Милошевца и други. Сви они убрзо крећу са врло агилним радом и у својим срединама, како у селу тако и у вароши, придобијају све већи број чланова и присталица Демократске странке. У неким местима одржавају се и зборови.

Слика 1: Свештеник Бојдан Тодоровић из Старог Села, демократија од 1919. године

⁴ Михајловић је од краља Александра Карађорђевића био постављен за великој жупана.

Демократска странка одржала је свој први масовни збор у Великој Плани 29. јула 1920. године. На скупу, који је био изузетно посећен, говорили су угледнији представници странке из читавог смедеревског краја. Пред грађанима Плана, изабрано је и месно руководство странке. Владимир – Влада Шулкић постао је председник⁵, Милосав С. Митић, потпредседник, а Милован М. Арсић, секретар. У управу странке тада су ушли још и Плањани: Живан Обрадовић, Велимир Донић, Милан Нешић, Стојан Величковић, Живојин Трајиловић, Светозар Арсић, Цветко Недељковић и Александар Милосављевић. Након неког времена, у Великој Плани оснива се и одбор омладине ДС-а, чији је председник, према сачуваној документацији, био Рад. (Радомир?) Петровић, а секретар Драгољуб Деспотовић. У Плани се врло брзо омасовило и чланство, формиран је јак општински одбор, а један од најзаслужнијих за ово био је неуморни Миле Арсић Пачин.⁶

Тих дана, 1920, радило се све више и више, а по селима се оснивали и први месни одбори ДС-а.⁷ У свим насељима су одржавани зборови, некада прави мали митинзи, где су се народу обраћали не само месни већ и неки руководиоци странке из Београда. Нарочито је запажен говорник у овом крају био свештеник-демократа Богдан Тодоровић из Старог Села.

Рад није остајао без резултата. После великих припрема и напорног рада руководства, на првим парламентарним изборима одржаним 1920. године, млада Демократска странка добила је највише посланичких мандата (92), чак један више и од радикала.

---

⁵ Владимир М. Шулкић (1877–1964), пољопривредник. За свој рад на пољу културе Шулкић је више пута похваљиван, а 1924. и одликован оредном Светог Саве. Изабран је за народног посланика на петوماјским изборима 1935. године.

⁶ Дарко Ивановић, *Велика Плана, историјски развој до 1941*, Велика Плана 2002, 282.

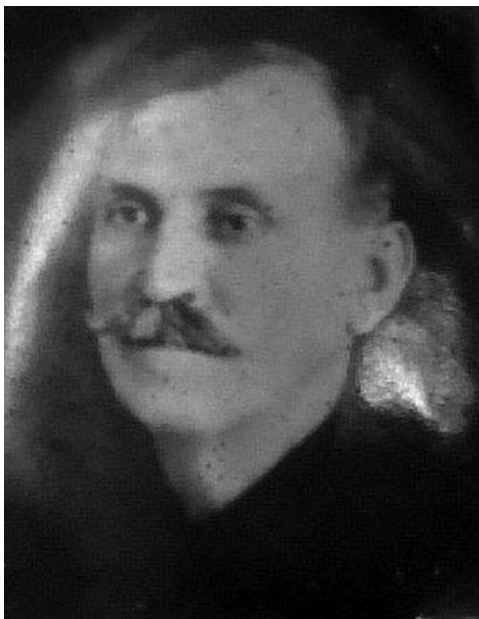
⁷ У селу Доња Ливадица, које се у то време налазило у саставу Моравског среза (Жабари), а данас припада општини Велика Плана, оснивач и први председник МО ДС био је учитељ Живојин–Жика Кузмановић.

Странка улази у Владу, чији председник постаје Љ. Давидовић. И на нивоу среза Великоорашког, странка је убедљиво тријумфовала. Сами Великоплаћани су своје поверење у највећој мери указали Земљорадничкој странци, која је добила 373 гласа, док је ДС имала 204 гласа. Остале странке оствариле су готово занемарљиве резултате. Носилац листе народних посланика ДС-а на изборима 1920. за округ Смедеревски био је Милан Пантелић, родом из Лозовика, дотадашњи деловођа Окружног одбора странке.⁸

Слика 2: Листа кандидата Демократске странке за изборе 1920. године

⁸ Д. Ивановић, н. д., 280.

Слика 3: *Милан Панџелић из Лозовика, деловођа Окружној одбора Демокрајске стїранке*

На општинским изборима, 22. августа 1920. године, демократе су победиле у Крњеву, Милошевцу, Трновчу, Малој Плани, Старом Селу и Радовању.

У том периоду, на терену Великоорашког среза делују врло активно још неке политичке партије.

Земљорадничка, основана 12. октобра 1919. у Шојсовој⁹ кланици у Плани. Најјача је била управо у Великој Плани, где ју је предводио угледни солунац – резервни капетан, јак сеоски домаћин Јова Обрадовић (касније и председник плањанске општине). Странка је углавном током свог деловања била опозициона, љути противник радикала, и тек

⁹ Кристијан Шојс, пореклом из Келна, дошао је у Плану 1890. године са још десетак стручњака. Убрзо је подигао кланицу која је радила на парни погон. Кланица је пословала јако добро и била познати извозник меса у Западној Европи.

би понекад сарађивала са Демократском странком. Њихов слоган је био „Само слога сељака спасава“. Највише присталица имала је у Плани, Ракинцу, Радовању и Сараорцима.¹⁰

Радикална такође јача паралелно са Демократском и Земљорадничком странком. Срески одбор, чији је руководство изабрано и рад обновљен 9. маја 1922. године, водио је учитељ Гаврило – Гаја Адамовић из Крњева. У самој Великој Плани, одбор, на челу са Никодијем Јовановићем, није постигао веће резултате. Највише присталица радикали су имали у северном делу среза (поморавским селима), а њихово најјаче упориште, где су од 1923. стално добијали изборе, било је село Милошевац.¹¹

Формирање Среској одбора ДС и активносћи странке 1921–1927.

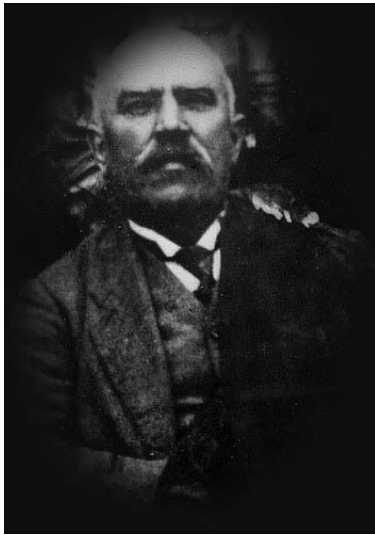
Након формирања месних одбора, 14. априла 1921, на конференцији ДС, коначно је извршено потпуно формирање Среског одбора странке. За председника Среског одбора ДС изабран је Миливоје А. Стојановић из Великог Орашја. Потпредседник је постао Миливој Гавриловић, учитељ из Милошевца (касније школски надзорник и завичајни историчар)¹², а секретар Драгомир Шуледић из Крњева.¹³ У управу је ушао и по један члан из сваке сеоске општине.

¹⁰ Д. Ивановић, *н. д.*, 285. Сведочење Радоја Обрадовића, унука Ј. Обрадовића из Велике Плана, дато аутору октобра 2007.

¹¹ *Исто*, 284.

¹² Миливој М. Гавриловић је аутор, између осталог, познате и за овдашње ауторе незаобилазне монографије „Смедеревско поморавље“. Као учитељ, радио је у Крњеву 1908, Мраморцу 1909. и Милошевцу 1910–1912. Од 1922. до 1929. радио је у Орашју као школски надзорник. Отишао је 1929. у просветно одељење банске управе Дунавске бановине у Новом Саду. Аутор је више монографија историјског садржаја.

¹³ Д. Ивановић, *н. д.*, 282.

Слика 4: Миливоје Стојановић из Великој Орашја, њредседник Среској одбора Демократске странке

Срески одбор је држао конференције, махом у Орашју и Плани, које су се врло често претварале у зборове грађана. У Великој Плани је, у кафани код железничке станице, 30. новембра 1924, одржана и конференција Окружног одбора Демократске странке.¹⁴

Након избора и доброг пласмана 1920, странка се на државном нивоу, као што смо раније напоменули, налазила у власти. Њен кадар, Милорад Драшковић, пореклом из села Полома под Рудником, био је министар унутрашњих послова. Као творац *Обзнане*, чији је задатак био да знатно смањи активност Комунистичке партије, Драшковић је 1921. пао као жртва комунистичког терора. После убиства Милорада Драшковића, Миливој Гавриловић је у име Среског одбора послао телеграм саучешћа

¹⁴ Бранислав Љ. Арсић, *Пејнаесџ ѿодина борбе за демократију; Демократска странка Велика Плана 1989–2004*, Велика Плана 2004, 7.

Главном одбору: „Демократска странка срез Орашкој моли Вас да делујете да наша партија испуни за ошће добро; Ми смо вољни и јошви да се у служби Ошачбине и Државе жривујемо сви у борби против терора, ма са које стране долазио. Поделимо, драи Госјодине Давидовићу, нашу заједничку иуиу, за душом и срцем наше Демократије.“¹⁵ Можемо закључити да је у овом кратком документу, када Гавриловић тражи иступање за „опште добро“, садржан темељ демократије.

На другим парламентарним изборима, листу ДС-а за Смедеревски округ предводио је угледни адвокат Коста Тимотијевић из Смедерева.¹⁶ На скупштини у Смедеревској Паланци 15. фебруара 1923, Тимотијевић је једногласно изабран за носиоца листе од стране 148 присутних делегата. Листу је 21. фебруара прихватио и Главни одбор странке у Београду. Међутим, побеђени кандидат Милорад Павловић истакао је самовољно своју листу. Одмах је искључен из странке, а Окружни одбор је чланству и симпатизерима упутио апел да не прихвате листу М. Павловића.¹⁷

На посланичким изборима који су следили 1923, 1925. и 1927. године, Демократска странка је побеђивала у срезу Великоорашком. Потпуна доминација странке остварена је и у среском месту – Великом Орашју. Ипак, у Великој Плани победу је односила искључиво Земљорадничка странка, захваљујући угледу њеног челника и једног од оснивача на државном нивоу – солунског официра Јована Обрадовића.

¹⁵ *Споменница Милорада Драшковића*, Београд 1921, 168.

¹⁶ Коста Тимотијевић рођен је 1870. у селу Грошница код Крагујевца. После завршене Гимназије у Крагујевцу завршава и Правни факултет у Београду. Након тога сели се у Смедерево где отвара адвокатску канцеларију. За посланика је први пут изабран 1903. године. Три пута је био министар правосуђа, а у кабинету Љубе Давидовића (од 1922) и министар унутрашњих дела. Био је и члан Главног одбора Демократске странке. За његово име везују се крупне реформе у правосуђу. После 6. јануара 1929. ушао је у савет при Влади Петра Живковића.

¹⁷ Д. Ивановић, *н. д.*, 283.

На изборима 1927. политичке страсти су посебно узавреле. Водила се прљава кампања у којој су предњачиле присталице Радикалне странке. Ипак, углед Демократске странке у овом делу Шумадије и Поморавља био је на висини и није се могао уздрмати никаквим „ниским ударцима“. Победа је поново остварена, и то убедљиво. Листа ДС-а добила је укупно 3.192 гласа.

Пуцњи радикалској посланика Пунише Рачића у Скупштини Краљевине СХС 1928. године довели су државу у драматичну кризу. Већ се назирала опасност распада Краљевине и њеној раздвајања на западни и источни део. У наелектрисаној политичкој ситуацији, краљ Александар је извео државни удар, распуштајући парламент, сусиједујући Устав и забрањујући рад политичких партија 6. јануара 1929. године. За председника Владе постављен је генерал Петар Живковић. Истовремено, шестојануарска диктатура отворила је режиму могућност да се обрачуна и са опозицијом, комунистима и сејаристичким елементима свих боја. Држава је од 3. октобра 1929. добила и ново име – Краљевина Југославија. Краљ Александар је у наредном периоду (1931) донео и Октобарски устав.

После доношења Октобарског устава врло важну улогу у политичком животу Југославије игра Милан Стојадиновић који стоји на челу радикала, сада окућених у Југословенску радикалну заједницу (ЈРЗ). Странка одмах почиње са општом политичком борбом. Како у Великоорашком срезу, тако и у читавој Југославији Демократска странка налази се у опозицији¹⁸ и постепено слаби.

¹⁸ Тада се јављају и тзв. дворске демократије (В. Маринковић, К. Кумануди), који улазе у Владу Петара Живковића. Ипак највећи део демократа предвођен страначким шефом Љ. Давидовићем задржао је свој опозициони став.

У Удруженој опозицији

Доношење устава донекле је ублажило политичку ситуацију и смирило страсти. Први парламентарни избори 1931. нису донели никакве промене (била је истакнута само једна листа).

Међутим, након убиства краља Александра у Марсеју 1934. и постављања намесништва у Југославији, следе избори 1935. године, којима су претходиле велике припреме и озбиљна политичка борба. На овим парламентарним изборима, познатим као *йеиомајским*, победу је однела режимска странка предвођена др Богољубом Јевтићем. Главни противник била јој је *Удружена опозиција*, на челу са др Влатком Мачеком, у оквиру које је деловала и Демократска странка. Владина листа добила је 60,65%, а Удружена опозиција 37,32% гласова. На овим изборима по први пут је наступила и отцепљена радикалска фракција *Збор*, коју је водио смедеревски адвокат Димитрије Љотић.

Упоран рад опозиционих првака, а првенствено и углед Демократске странке у Великоорашком срезу резултирали су победом опозиције на среском нивоу. Од 12.376 уписаних бирача, гласало је 9.658, што је представљало нешто изнад 78 процената. За листу опозиције, на чијем челу је у овом крају стајао демократа Живојин Аранђеловић из Милошевца, гласало је 49,58%, или 4.789 бирача. Своје поверење Јевтићевој листи (која је у овом срезу имала чак три кандидата) дало је 44,61% грађана (4.308 бирача). Цензус је прешао и Љотићев *Збор* са 514 гласова, тј. освојених 5,32%. Љотића су највише подржали негдашњи радикалски бирачи из Трновча, Сараораца и Лозовика. Тесном већином, опозиција је победила и у суседном, Моравском срезу.¹⁹

Славило се широм среза. Конференције након изборне победе претварале су се у масовне зборове.

¹⁹ Резултати парламентарних избора 1935. у срезу Великоорашком, приватна архива професора Дарка Ивановића. Документ добијен љубазношћу Д. Ивановића.

Великоорашки вилајет добио је и посланика – демократу. Био је то пољопривредник, угледни Великоплањанин Владимир Шулкић²⁰, први председник плањанског одбора ДС-а. Носилац листе Удружене опозиције Живојин Аранђеловић одређен је за његовог заменика, а убрзо је постао и државни саветник у Београду.²¹

Слика 5: Пућина лејићимаџија
йосланика Владимира Шулкића

Следио је хладан туш. Пораз на нивоу државе увећало је поновно јачање радикала – сада под именом Југословенска радикална заједница (ЈРЗ). Радикалске главешине у околини Великог Орашја нису се устручавале ни да купе који глас, нити да запрете.

Са друге стране, већи број бирача ДС-а одвлачила је опозициона Југословенска национална странка,

²⁰ „Деда је био јак домаћин, способан и отресит човек, пољопривредник-сељак. Био је јака и обдарена личност, крупан и озбиљан, али никако престрог. Ми деца смо га много волели“, описивао је Владимира својевремено у разговору са аутором његов унук Лазар Шулкић.

²¹ Касније, Аранђеловић ће постати и посланик у Скупштини Краљевине Југославије.

будући да је један од њених вођа био Живан Лукић, пореклом из ових крајева. Лукић, доктор правних наука, родом из Милошевца, уживао је велико поверење и популарност међу народом овог дела Поморавља. *Борбаши*, како су популарно називане присталице ове странке, врло брзо су продирали у сва села Великоорашког среза и задобијали симпатије широких слојева народа, поготово сиромашнијих сељака.²²

На општинским изборима, одржаним 7. децембра 1936 (дакле неких годину и по дана након петомажских), стање се као у сну преокренуло. Режимска странка, ЈРЗ, убедљиво је тријумфовала у готово читавом срезу и потукла све противнике. Опозиција у неким местима није ни имала кандидате, а Борбаши, као посебна листа, однели су доста бирача ионако уситњене Удружене опозиције. Борбаши, а тиме и читава опозиција, добили су изборе једино у Ракинцу, захваљујући угледу Најдана Говедаровића, носиоца листе. „Тесно“ је било још једино у Радовању, али је победу однела ипак листа ЈРЗ. У Новом Селу кандидати из два табора били су рођаци: Богосав Голубовић (радикал) и Данило Голубовић (демократа). Победу је, после *љуије борбе*, извојевао Богосав.²³

Ваља назначити овом приликом да избори 1936. нису протекли у пријатном амбијенту, нити су били потпуно демократски. Радикали су се често служили застрашивањем, куповањем гласова, претњама и уцењивањем. У Старом Селу, где су се избори одржали, нешто касније извршена је, на пример, изборна крађа, за коју је од опозиције осумњичен деловођа општине Траиловић.²⁴

²² Боривоје Перић, *Моравска свиђања*, Велика Плана 1986, 108.

²³ Лист *Самоујрава*, бр. 246, 8. 12. 1936, *йриваййна збирка*

²⁴ У Дунавској бановини, избори су одржани 7. децембра у 770 општина. ЈРЗ је победила у 621 општини (близу 80 процената), Удружена опозиција у 74 општине (мање од 10 одсто), а Борбаши у свега 23 општине (мање од 3 одсто). (*Истио*). Сведочење Дарка Ивановића из Велике Плане, дато аутору августа 2008.

Радикали су, после изборне победе, све више јачали. Уз опозицију су остали само најтврдокорнији. На штету Удружене опозиције, а тиме и Демократске странке, умножавале су се и присталице Борбаша.

Слика 6: Демократије среза Великоорашкој око 1935. године

Децембарски избори 1938.

Стиже и 1938. година и поновни избори у Југославији. Избори за Народну скупштину из 1938, упамћени као *децембарски избори*, донели су дотад невиђену политичку борбу. Са једне стране, наступали су радикали предвођени Миланом Стојадиновићем; са друге, опет, Удружена опозиција на челу са В. Мачеком.

Кампања за ове изборе и међу радикалима и међу опозицијом спровођена је на изразито агресиван начин. Нарочито су били активни радикалски агитатори, који су у неким домовима поново куповали гласове.

Права битка у срезу Великоорашком водила се овом приликом између борбаша и радикала. Демократе су наступале доста одмереније и тише, што се негативно одразило на њихов изборни резултат.

На раскрсници код силоса у Плани, Борбаша су 10. децембра одржали јако добро посећен митинг. Плаћане и остале који су и из околних места дошли

на овај скуп поздравили су борбашки челници, а масу је посебно запалио Најдан Говедаровић, кандидат који је једини као опозиционар добио на претходним, општинским изборима 1936. године.

Непосредно пре избора, и из среза Великоорашког кренула је велика колона запрежних возила, као подршка Борбашима који су организовали велики митинг у Крагујевцу. Тако је на пример, из Милошевца отишао већи број коњских кола са сељацима, који су носили заставе, а са собом су водили и музиканте.²⁵

Страсти су у околини Орашја посебно узавреле у Крњеву. Истина, и у другим местима било је свађа, сукобљавања, па и туча, али су у овом селу сукоби доживели кулминацију. Када је кандидат ЈРЗ Мика Јовановић, индустријалац из Плане, кренуо да у Крњеву одржи говор на збору, присталице Борбаша су га сачекале, блокирали му пут, а аутомобил му преврнули у јарак. Наводно су овом приликом Јовановића и намазали блатом.²⁶ А, недуго по завршетку избора, члан ЈРЗ Љубомир – Дона Тирнанић из Крњева убио је из нехата сиромашног радника Бору Арсића.²⁷

Изгледа да демократе у срезу Великоорашком пред децембарске изборе нису предузимале озбиљније активности. Њихових људи на терену сада је било мало: неки су заћутали, још више њих пришло је Борбашима. Међутим, гледано у целости, ипак се радило. Већи број демократа из Плане децембра месеца отпутовао је возом на митинг Удружене опозиције у Београду.

---

²⁵ Сведочење Зорана Јовановића из Милошевца, дато аутору новембра 2007.

²⁶ Б. Перић, *н. д.*, 108.

²⁷ Арсић је, по ноћи, закуцао на врата Љ. Тирнанића како би му овај исплатио обећани новац, јер је, по ранијем договору, са својим пријатељима глас дао режимској странци. Тирнанић је, мисливши да су у питању његови политички противници (а који су му раније претили) пуцао кроз врата и смртно ранио Арсића. (Б. Перић, *Моравска свиђања*, 108)

Слика 7: Присџалице Демокрајске стџранке из околине Велике Планае у Београду ѓред мџџинџ Удружене опозиције 1938. године

Коначно, у срезу Великоорашком, играла се финална уџакмица између Мике Јовановића, кандидата ЈРЗ из Велике Планае и др Живана Лукића, борбаша пореклом из Милошевца. До прецизнијих резултата ових избора нисмо дошли, али се зна да је опет тријумфовао опозициони кандидат. Широм овог дела Поморавља и Шумадије, присталице борбаша кренуле су у славље. У неким местима приређиване су и масовне пијанке у славу Живана Лукића. Лукић је изабран за посланика.

На нивоу државе највећи број гласова добила је ЈРЗ (изнад 54 процента), док је Удружена опозиција, другопласирана, имала нешто мање од 45 одсто.

Избори 1938. били су последњи демокрајски избори у Краљевини Југославији.

Пред рай...

Рад Демократске странке у срезу Великоорашком пред Други светски рат знатно је смањен. Лоши резултати на последњим изборима, недовољан број млађих активиста, оперативаца на терену и други фактори утицали су на то да она остане у споредном плану.

Међутим, у Доњој Ливадици, на десној страни Мораве, залагањем харизматичног учитеља Жике Кузмановића²⁸, 24. децембра 1939. године одржана је конференција ДС-а, којој су присуствовали и неки чланови Извршног одбора странке из Београда. Конференција је била одлично примљена код сељака и доста добро посећена. Овим поводом, Кузмановићу су 26. децембра упућене честитке директно из Главног одбора.²⁹

Демократе су идуће године претрпеле нови, тежак ударац. *Умро је чика Љуба*, брујало је широм Велике Планае и околине. Љубомир Давидовић, бивши председник Народне скупштине и градоначелник Београда, оснивач и председник Демократске странке, у марту 1940. преселио се у вечност. На дужности председника заменио га је Милан Грол, познати југословенски интелектуалац и бивши управник Народног позоришта у Београду.

Поводом смрти Љубе Давидовића, у Великој Плани је 10. марта 1940. године одржано богослужење и комеморативни скуп. Говорили су свештеник Миладиновић и адвокат Бранко Тодоровић.³⁰

---

²⁸ Живојин – Жика Кузмановић (1905–2004), учитељ; у пред-ратном периоду председник МО ДС-а у Доњој Ливадици. Током Другог светског рата био је командант села при цивилним структурама ЈВуО, због чега му је 1945. одузето право гласа. Умро је у Смедеревској Паланци, дочекавши дубоку старост.

²⁹ Писмо професора Божицара Марковића, члана Главног одбора Демократске странке, упућено Ж. Кузмановићу децембра 1939. године, *Њивајина збирка аушора*

³⁰ Д. Ивановић, *н. д.*, 284.

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
У СРЕЗУ ВЕЛИКООРАШКОМ
ПЕРИОД ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА
(1941–1945)

Дошла је и 1941. година, мартовски пуч, окупација и распарчавање земље.

Све итрајичне иоделе које су захваишле српски народ, иоиресале су и Демокрајску сиранку. Део њених чланова борио се иод засиавом Југословенске војске у ошацибини иенерала Михаиловића, а део је иришао и иаризанском иокреиу Ј. Броза Тиша. Исиред Демокрајске сиранке, један број делеиаша ирисусиововао је и на равнојорском Свеиосавском кониресу у селу Ба јануара 1944. иодине.

Врх сиранке иоком Друиои свеишкој раиша налазио се у избеиешиву. Тамо је учесиововао и у раду избеиешичке Владе.

По завршеику раиша, руководсиво Демокрајске сиранке враћа се у земљу и учесиује у Привременој влади ДФЈ; иредседник сиранке, Милан Грол, иосиаше иоииредседник Владе. Но, збои комунистичке реиресије и бројних нерегуларности ириликом ириирема иредсиојеиких избора за Усиавоиворну скуишиину (заказаних за новембар 1945), руководсиво Демокрајске сиранке 20. сешембра 1945. иозива народ на бојкои комунистичких избора.

Са сарадницима, Грол авиушиа 1945. иокреће недељни листи „Демокраиша“. Нерешко, иексиови и карикаиуре објављене у овом недељнику иоиаијају ираво у срце режима. „Демокраиша“ иосиаше једина ишиамшана реч која се бори ироиив једноумља у Југославији, али и ишај листи убрзо забраиују комунисти.

И сиранка с доласком јесени иресиаше са радом. Део руководсива ионово се нашао у избеиешиву, а осиашак млаиих, сабран у Демокрајску омладину, иокушао је да делује илеиално. Меиуиим, комунисти су омладинце хаисили и ироионили. Каишад, неки од њих су и осуиивани на вишеиодишњу робију. Меиу осуиенима се 1948. као оснивач аниикомунистичке ируие СДОЈ нашао и Борислав Пекии, ишада сшудени.³¹

³¹ Многи функционери Демократске странке похапшени су одмах по доласку комуниста на власт. Драгић Јоксимовић, доктор правних наука и један од првака Демократске странке, адвокат

У одбрани демократије

Бурна јесен четврте ратне године стигла је и у Велико Орашје са околином. Борби, како *антифашистичкој*, тако и *бригоубилачкој*, чинило се, ближио се крај. На терену Великоорашког среза, током окупације и рата 1941–44, није долазило до озбиљнијих сукоба зараћених формација, нити до масовнијег страдања становништва. Као највећа погибелъ житеља овог краја остала је забележена посета немачке казнене експедиције Старом и Новом Селу октобра 1941, када је побијено близу 40 цивила.

Уз звуке тенкова и потмуло грување каћуша, сударајући се са Немцима на више места у овом делу Поморавља, стигла је и Црвена армија. За њом и јаче партизанске јединице. Већ 10. октобра 1944, и Велико Орашје и Велика Плана нашли су се под непосредном партизанском влашћу. Стотинак људи из овог краја, у саставу *4. бригаде Смедеревској корпуса ЈВуО*, повукло се непосредно пре тога ка Босни.

У новембру 1944, центар среза измештен је из Великог Орашја у Велику Плану.³²

Партизани, заиста дочекани од велике већине овдашњег становништва као ослободиоци, одмах су кренули са терором и репресивним мерама према неистомишљеницима. Десетине и десетине угледних Орашана, Плањана, Крњеваца, Лозовичана, Марковчана, Староселаца и других допали су црвених тамница у Плани и Орашју. Један део, њих најмање бо, ликвидирано је по кратком поступку у *дивљем чишћењу* само током октобра и новембра 1944. године. Међу њима и четири угледнија, локална политичара: Јова Обрадовић, *земљорадник*

оптуженог генерала Драже Михаиловића, ухапшен је 1949. године, без ваљаног разлога. Умро је 1951. у затвору у Сремској Митровици, у суровим затворским условима.

³² Општина Велика Плана, оваква каква је данас, постоји од 1956. године. (Б. Перић, *н. д.*, 338)

из Плана, Мика Шулејић, радикал из Крњева, Жика М. Живановић, радикал из Крњева и Милан Мишковић, радикал из Марковца.

Наступили су тешки дани за многе житеље среза Великоорашког. Неки су стрељани, неки ухапшени, неки отерани на фронт... Заведено је готово непојмљиво једноумље. Једини који су, те 1945. године, отворено иступали у корист слободе штампе, слободе мишљења и говора – били су управо преостале присталице Демократске странке. Зато, од лета 1945, креће хајка и на њих.

У Плани је „Демократија“ јавно паљена, а омладинци који су је растурали прогањани од стране власти. Када је један младић, пореклом Београђанин, као колпортер овог листа брутално претучен од стране комуниста на железничкој станици у Великој Плани, растурање листа је потпуно парализовано у овом крају.

У циљу застрашивања антикомунистичког бирачког тела, најмонструознији догађај збио се у Старом Селу код Велике Плана. Син Милутина Радоњића, бившег председника Месног одбора Демократске странке у Старом Селу – Миодраг – Мирко, пао је као жртва црвеног терора. Једне вечери, враћајући се с посла са железнице, био је сачекан од групе представника *народне власти* и убијен. Наводно, цепао плакате *Народної фронтѝа*. Убијен је 19. септембра 1945, три недеље пред изборе за Уставотворну скупштину и дан пре позива врха Демократске странке на бојкот истих. Било му је 26 година.³³

На изборима, одржаним 11. новембра 1945, после свих ових догађања листа *Народної фронтѝа* у околини Орашја добила је велику већину гласова. Тако, први пут после дуго времена, на парламентарним изборима у овом крају однела је победу режимска листа!

---

³³ Матична књига умрлих Старо Село; сведочења Староселаца Радише Вулијанца и Војислава Којадиновића, дата аутору октобра 2007.

У свој тој несрећи, делећи судбину свог народа, убрзо је угашена и Демократска странка. Једног јесењег дана, председник Милан Грол позвао је у свој кабинет Плањанина Владимира Шулкића, бившег посланика, и саопштио му да се рад странке до даљњег суспендује.³⁴

Завладали су једнопартијски систем, једноумље, једностраност. И потрајали пуне 44 године...

---

³⁴ Сведочење Лазара Шулкића из Велике Планае, дато аутору октобра 2007.

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА
У ОПШТИНИ ВЕЛИКА ПЛАНА
ОБНОВЉЕНА СТРАНКА
(1989–2000)

Хиљаду девейсто осамдесей девейта је јодина. Берлински зид йада, комунизам у истйочној Евройи йуца йойуи мехура од сайунице, йомейња свуда.

У Беоїраду, йїринаесїочлана їруйа инїелекїуалаца³⁵ 11. децембра 1989. сазива конференцију за шїямїу и, насїйуїајући као Оснивачки одбор, обелодањују јавностїи да Демокрайска сїранка обнавља свој рад, йродужавајући йїрадиције и начела који су йрекинути ире 44 јодине. Била је йїо йрва ойозициона сїранка у Јуїославији.

На скуйшїїини, одржаној 4. фебруара 1990. у Беоїраду, изабрано је и йрво руководсїво обновљене сїранке. За йрвої йредседника Главной одбора именован је Драїољуб Мићуновић, а за йредседника Извршной одбора Косїа Чавошки. Доцније, йрви йредседник обновљене Демокрайске сїранке биће йрофесор Драїољуб Мићуновић.

Поново на йолийичкој сцени

„Ми смо йрайїили Румунију, Мађарску, доїађања у истйочној Евройи. После йада Берлинской зиди, било је јасно да комунизам свуда йуца и йройада. И, йїако је и у Плани йочела да се окуйља їруйа људи, да води дискусије. Само смо чекали да неко из беоїрадских круїова иницира йїо йийїање“, сведочи данас, после скоро 20 година Бранислав – Бранко Арсић о покретању иницијативе за формирање одбора Демократске странке у Великој Плани.³⁶

Чувши да београдски интелектуалци позивају грађане да се прикључе обновљеној Демократској странци, у Великој Плани се врло брзо формирао Иницијативни одбор за формирање огранка странке

³⁵ Душан Вукајловић, др Слободан Инић, Борислав Пекић, Миодраг Перишић, др Зоран Ђинђић, Владимир Глигоров, Милован Данојлић, Гојко Ђого, Марко Јанковић, др Војислав Коштуница, др Драгољуб Мићуновић, др Радослав Стојановић и др Коста Чавошки

³⁶ Сведочење Бранислава Арсића из Велике Плана, дато аутору октобра 2007.

и у овом крају. Како је дошло до тога, описивао је раније Бранислав Арсић, Великоплањанин, председник Иницијативног одбора: „У уторак 12. децембра 1989. године, док је у Румунији Чаушеску са Еленом Ђосџављан уза зид, Оснивачки одбор Демократске странке у Београду, у Дому омладине, објавио је своја Начела и Програмска циљева њеној оснивања Демократске странке. Сутрадан, у емисији у 9.05 на првом програму Радио Београда, објављен је извештај са ове конференције за штампу, као и број Косте Чавошкој на који му се могу јавити заинтересовани грађани. Емисију сам чуо у Првој месној заједници, иде сам иначе радио, али телефон нисам записао“.³⁷ Међутим, телефон је записала слушајући емисију Плањанка Мирјана Стојановић-Мери, запослена у саобраћајном предузећу „Југопревоз“. Сутрадан, са бројем телефона дошли су кући Бранислава (у даљем тексту Бранка) Арсића Славољуб Трифуновић – Сава и Михаило Ивановић – Мика Поп, обојица из Велике Планае. Иницијална каписла за формирање одбора прве опозиционе странке и у Великој Плани је пукла. Бранко Арсић је већ сутрадан контактирао телефоном Косту Чавошког. Договорен је долазак у Велику Плану, у суботу 23. децембра 1989. године.³⁸

Бранко Арсић, Михаило Ивановић и Славољуб Трифуновић бацили су се на посао. Користећи ранија познанства, контактирали су неколико десетина људи. Успоставили су везу и са познаницима из Смедеревске Паланке, чије су политичко опредељење упознали на раније одржаваним књижевним вечерима.

У преподневним часовима, у просторијама Прве месне заједнице у Великој Плани, почеле су да се окупљају присталице партије у оснивању, али и поједини знатижељни грађани. Стигли су и њих из Београда – чланови Оснивачког одбора ДС-а – др Коста Чавошки и професор др Радослав Стојановић.

³⁷ Б. Арсић, н. д., з.

³⁸ Исто, сведочење Б. Арсића дато аутору

У десет часова, 23. децембра 1989, у Великој Плани основан је и Месни оснивачки одбор Демократске странке, као први у Србији. Чавошки и Стојановић су присутне Плаћане упознали овом приликом са циљевима и програмом ДС-а. Са собом су донели и програмска начела странке, приступнице и други материјал. Приступнице су потписали: Бранислав Љ. Арсић, Славољуб Труфунковић, Михаило Ивановић, др Љубинко Петковић (стоматолог), Горан Р. Раковац (адвокат), Властимир Михајловић, Србољуб Милошевић Матејић, Драгослав Бајовић – Баја, Јелка Митровић, брачни пар Миладин и Љиљана Бисенић, Владимир Тасић и Славиша Павловић (адвокат).³⁹

Опозиција Савезу комуниста створена је и у Великој Плани. Био је ово други оснивачки одбор Демократске странке у Југославији, а први који је основан ван Београда. Доктор Томислав Тадић из Смедеревске Паланке, један од присутних на састанку, касније ће бити иницијатор оснивања истог одбора у Паланци. Јануара 1990, конституисан је и Општински одбор Демократске странке за Велику Плану. Одржана је, пред око 50 присутних чланова, и скупштина огранка. Од човека до човека, демократска идеја се сваким даном ширила, а одбор јачао.

Већ трећег фебруара 1990, група од око 15 Плаћана и приближно исто толико Паланчана присуствовала је оснивачкој скупштини ДС-а у Београду. Већ је најављена борба *иpоiiив самовоље властiiи*. Скупу се обратио и Бранислав Арсић: „Година 1990. је iодина iоновноi усiоcтiављања демокраiiије у Србији и Јуiославији. Ова iодина је и iодина iпристiошa велике сеобе Срба. Ход iо мукама ондашњих Срба iод жезлом iаиријарха Чарнојевића iтрајао је 45 дана. Наш ход iо мукама за освајање демокраiiије iтрајао је 45 iодина. Коначно смо се изборили да ова земља крене iуишем демокраiских евроiских држава. Тај iуиш више никада нећемо

---

³⁹ *Исiо*

найустийиши.“ У наставку свог говора, Арсић се заложиио за покретање питања денационализације, деполитизацију свих државних органа, посебно образовног система. „У школе треба враћиии Светиоиа Саву и уместио 25. лийња обележавати Дан Светиоиа Саве“; ове речи Арсићеве дочекане су бурним аплаузом. Арсић је обраћање завршио речима, које су опет дочекане аплаузом и овацијама: „Једну од мојућих дефиниција демократије дао је Гиниер Грас јоворећи да је демократија када грађани нейрекидно држе отворена уста. Ако се сложимо са њом, не дозволимо да никада више као до сада држимо затворена уста јошвоу йола века.“⁴⁰

Крајем априла 1990. кренуло се у представљање странке и придобијање људи по селима. Међутим, одзив је био осредњи: за млађе је све то представљало нешто непознато и ново, а код старијих изазивало страх и оживљавало успомене на незарасле ожилке из 1944. године. Оснивање инфраструктуре Демократске странке по селима 1990–1991. ометао је индиректно и Српски покрет обнове – домаћини са села, жртве комунизма, пре су се одлучивали за ову странку. Међутим, у сваком насељу нашао се понеко ко се осмелио да понесе демократску идеју. Приступнице су ускоро потписали: Радомир Бркић из Марковца, Зоран Минић из Лозовика, Радивоје Матић из Милошевца, Живојин Шулејић из Крњева, Ратко Томановић из Великог Орашја, Радоје Обрадовић из Доње Ливадице, Томислав Маринковић из Старог Села, Живота Ј. Томић из Новог Села, Богдан Лекић из Ракинца, Славољуб Станишић из Радовања.⁴¹

Тако су, од пролећа 1990. па до краја 1991. године, основани и месни одбори Демократске странке у већини села општине Велика Плана. Први председник МО ДС у Доњој Ливадици био је Радоје Обрадовић; у Крњеву је први одбор водио Живојин Шулејић; у Лозовику Драгослав Николић; у

---

⁴⁰ *Истио*, 25.

⁴¹ *Истио*, 4.

Марковцу Радомир Бркић; у Милошевцу Радивоје Матић; у Новом Селу Живота Томић; у Ракинцу Богдан Лекић, у Старом Селу, где је одбор основан нешто касније, Томислав Маринковић. Председник Градског одбора, који је деловао на територији целе Плане, био је др Љубинко Петковић.⁴²

На самом почетку, поготово на селу, није било лако приклонити се опозицији. Радомир Бркић (1928), први председник МО ДС у Марковцу, сведочи о тим данима: „*Ја сам њранио збивања у свети, а био сам на другој страни него многи овдашњи Марковчани. Још мој деда Адам Бркић је био демократија, кад је већина у селу била за радикале. Овде сам уживао и одређени уред, деца су ми била школована, креирао сам се међу људима, а и фамилија ми је велика. Кад сам чуо да се Демократска странка оснива, одмах сам се повезао са Бранком Арсићем у Плани. И онда су код мене долазили све вође демократија. И Бранко, ња њокојни доктор Љубинко Петковић и Миодрај Стоиловић (он се школовао заједно са мојим синовцем у Ријеци). Тад је било опасно, врло мало ми је људи њрилазило, а и ко је њрилазио, њрилазио је са зебњом. И, њако, на њочетку, свега неколико људи се учланило. Ја сам био бела врана у Марковцу. Али затио, на чланској карти њише '1991'...*“⁴³ Исте године, у Марковцу је основан и Месни одбор.

Стање није било боље ни у Великом Орашју. У овом месту, раније центру среза, још увек су биле свеже успомене на жртве политичког прогона након доласка партизана. У Орашју су партизани у јесен 1944. убили чак 23 цивила, већи број притварали, а на мети су касније, кроз разне претње и шиканирања били и њихови потомци.⁴⁴ Једини Орашанин који

⁴² Сведочење Бранислава Арсића, дато аутору. На месту председника Градског одбора, Љубинко Петковића је касније заменио адвокат Горан Раковац; после њега исти је водио Божа Арсић.

⁴³ Сведочење Радомира Бркића из Марковца, дато аутору октобра 2008.

⁴⁴ Сведочење Богомира Зарића из Великог Орашја, дато аутору јануара 2006 (в. више: Немања Девић, *Истина под кључем*, Београд 2008)

се осмелио да приђе Демократској странци 1990, да потпише приступницу, био је Ратко Томановић (1943), угледни привредник, настањен у Швајцарској. „Мој оџац, Марко Томановић, био је за време Другој светској ратној командир жандармеријске станице у Орашју. Пред долазак партизана, он се повукао и касније се настанио у Енџлеској. Ја сам, дакле, одрастао као жандарско дете. Комунисти из Орашја сматрали су ме за некога кога могу да шутирају по сеоским улицама и да му, кад год хоће, исују мајку жандарску. Тако сам израстао у једно бунтовно, али морам да кажем и честито младо биће, жељно правде и демократије. Најсрећнији сам био када сам оца, већ остарело, довео назад у Орашје 1968. године. И, када је умро 1976, никада на сахрани нисам видео толико света који је дошао да му ода поштовање и ојроси се од њега. То ми је много значило. У то време, када се оснивала Демократска странка, ја сам јако често из Швајцарске долазио у Југославију. Био сам и финансијски и ментално јак, независан од других. Учланио сам се у Демократску странку. Било је још партизица, многи су нудили помоћ, али су у ствари зазирали. А било је, сасвим сигурно, међу Орашанима иако јако јуно ствари, за мене невољиво...“⁴⁵ Томановићево мишљење о страху међу људима дели и Томислав Маринковић, први председник МО ДС-а у Старом Селу („имао сам муку да их скујим“). Маринковић каже и да је материјал, који је доносио из Београда, морао да дели искључиво ноћу. Иако је у Старом Селу од самог почетка било више активиста ДС-а, одбор је формиран тек 1992. године. Маринковић, критички посматрајући минуло доба, наводи и друге разлоге за то: „Да је било више воље у Плани, да је то од нас изражено, ми смо могли одбор да формирамо и '90. године.“⁴⁶

⁴⁵ Сведочење Ратка Томановића из Великог Орашја, дато аутору октобра 2008.

⁴⁶ Сведочење Томислава Маринковића из Старог Села, дато аутору октобра 2008.

Драгослав Николић из Лозовика се у странку учланио почетком 1990. године. Већ доласком пролећа, својим радом и залагањем истомишљеника, успео је да створи и Месни одбор, који је убрзо нарастао на више од 30 активиста. „Храброст су скупили улавном сџарији људи, џензионери, који нису зависили ни од која.“⁴⁷

Истовремено су се, као када се странка оснивала у срезу Великоорашком 1919, сада, осамдесет и више година касније, оснивале и друге политичке партије. Сада, то више нису били земљорадници или радикали, већ Српски покрет обнове, Српски четнички покрет, Српска народна обнова, Народна сељачка странка. И, наравно, идеолошки противник произишао из Савеза комуниста – Социјалистичка партија Србије.

Српски џокреџ обнове (СПО), основан фебруара 1990. у сали суда у Плани. Основали су га Плањани: Славољуб Живановић, адвокат Томислав Благојевић и професор историје Жељко Ђуровић. Благојевић је убрзо постао председник Окружног одбора СПО-а.⁴⁸ Врло брзо, ова странка задобила је присталице по свим околним селима.

Српски четнички џокреџ (СЧП) – 31. маја 1990. на камиону, преко разгласа, а у организацији Србе Милошевића Матејића, до тада члана Демократске странке, одржан је мањи митинг присталица СЧП-а и најављено његово формирање.

Српска народна обнова (СНО), основана је у Великој Плани 4. септембра 1990. године. Вођење ове странке преузели су отац и син Слободан и Горан Арсић из Велике Плана.

Народна сељачка сџранка (НСС); први одбор ове партије у општини Велика Плана основан је у Трновчу. При оснивању је био присутан и председник ове странке Драган Веселинов, а за председника Месног одбора именован је Милан Петровић Чолак.

⁴⁷ Сведочење Драгослава Николића из Лозовика, дато аутору октобра 2008.

⁴⁸ Сведочење Бранислава Арсића дато аутору

Социјалистичка партија Србије (СПС); председник Општинског одбора странке био је и бивши председник комитета СКЈ – Јовица Арсић из Велике Плана. Од самог почетка, имала је већи број присталица у свим насељима плањанске општине и у односу на остале странке била у предности, јер је настала из владајућег Савеза комуниста.

Активност странке и први вишестраначки избори 1990.

У пролеће 1990. пријем нових чланова у ДС у Великој Плани и околини узео је маха. Већ су се оснивали и први месни одбори. Кренуло се и у живу активност путем организовања трибина и књижевних вечери, које ће пратити рад плањанског ДС-а до данашњих дана.

- 23. марта 1990. у библиотеци у Великој Плани Војислав Коштуница и Коста Чавошки одржали су трибину на тему „Устав и избори“.

- 6. маја 1990, на Ђурђевдан, организован је јавни скуп у центру Лозовика на тему „Увођење вишестраначја у Србији“.

- 25. септембра 1990. на тему „Српско национално питање“ предавање је одржао др Зоран Ђинђић. Ово је био први долазак З. Ђинђића у Велику Плану. Интересантан је опис сусрета једног доктора филозофских наука са заплашеном провинцијом у Србији на почетку деведесетих година 20. века. Ђинђић, продоран човек брзих покрета, тада са репом и минђушом у уву, изазвао је чуђење међу неким старијим Плањанима. „Зар овај хитик о Србији и о Српству?“, био је коментар и неких локалних демократа пред почетак предавања. Нису замишљали овог човека као свог лидера којег ће следити у будућности.⁴⁹

- 21. фебруара 1991. одржана је промоција књиге К. Чавошког „Тито - технологија власти“. Стајало се у препуној сали Дома омладине.

---

⁴⁹ Исто

У наредном периоду су организовани још многи излети, скупови и трибине. Тако су, на пример, демократе 1. маја 1991. посетиле средњовековне српске манастире: Студеницу, Жичу и Љубостињу.⁵⁰

У време уздицања вишестраначја у Србији, демократе су тесно сарађивале са свим опозиционим странкама. Поготово су односи у Великој Плани били коректни са локалним одбором Српског покрета обнове. Са једнаким жаром, као да је у питању промоција њихове странке, чланови плањанског ДС-а присуствовали су 8. августа 1990. представљању СЧП-а у Лапову. Први митинг на коме су учествовали донео је демократама и прве батине. Због стајања у одбрану младића које је полиција тукла, ударце пендрека *оріана реда* задобили су Мирослав Иванковић и Властимир Михајловић. Но, то је тек био наговештај начина и метода поступања власти према опозицији.⁵¹

Уочи Митровдана, 7. новембра 1990, извршено је освештавање страначких просторија. Из простора, закупљеног у улици Николе Пашића 11, свештеник Владислав Крупежевић симболично је истерао црвеног ђавола, уз одобравање свих присутних чланова.⁵²

Слика 8: Освештавање страначких просторија у Великој Плани 1990. године

⁵⁰ Б. Арсић, *н. д.*, 59.

⁵¹ *Истио*, 28.

⁵² *Истио*, 42–3.

Убрзо је кренула и кампања за прве вишестрана-чке изборе у Југославији, заказане за 9. децембар. На седници Општинског одбора једногласно је одлучено да кандидат за посланика буде др (стоматолог) Љубинко Петковић, потпредседник Општинског одбора ДС-а, човек који је у околини био веома цењен, чак и од стране противника. Уз слоган „преломите паметно“, дукат и погача (чесница) симболизовали су и повратак традицији. Завршна конвенција странке са представљањем кандидата одржана је у препуној конгресној сали хотела „Плана“ 5. децембра. Као подршка Љубинку Петковићу, говорили су угледни гости Драгољуб Мићуновић и Војислав Коштуница. Гласало се на 47 бирачких места. Напету ноћ 9. децембра, у просторијама странке улепшала је вест – *Љубинко је њрошао у друји круи*.⁵³

У другом кругу наступала је, као некад, уједињена опозиција. Просторије странке претворене су у прави изборни штаб. Неуморан рад *ојозиционара* није остајао без резултата. Тих дана, странка је појачана многим угледнијим мештанима Плана и околине. Једанаестог децембра, странци је приступио и професор Миодраг Стојиловић.⁵⁴ Чинило се да читава Плана стоји уз доктора Љубинка.⁵⁵ Међутим, социјалисти у селима, као и радикали тридесетих година, нису се устручавали да запрете или уцењују. У Лозовику је, по речима председника МО ДС-а Драгослава Николића, било и отворених претњи.⁵⁶

---

⁵³ *Исио*, 42–50.

⁵⁴ Стојиловић је данас посланик са листе ДС-а у републичкој скупштини.

⁵⁵ Сведочење Бранислава Арсића

⁵⁶ Сведочење Драгослава Николића из Лозовика, дато аутору октобра 2008.

Слика 9: Дејтаљ из кампање
за парламентарне изборе 1990. године

Слика 10: Изборни штаб у просторијама странке

Завршна конвенција опозиције, уз присуство др Ивана Вујачића и Жарка Јокановића из Нове демократије, одржана је у Дому културе 20. децембра. После скупа, челницима странке и гостима припремљена је вечера код Бранислава Бабића Батише.⁵⁷

⁵⁷ Бранислав Бабић Батиша (1940) отишао је на рад у Енглеску 1970 године. Срцем везан за Плану, из Енглеске се, после 17-годишњег рада, вратио стекавши иметак. Демократској странци придружио се децембра 1989; члан је постао фебруара 1990. У његовој кући одржавана су окупљања, дружења и вечере, често

Ипак све наде су се изјаловиле поразом Љубинка Петковића у другом кругу. За посланика је изабран социјалиста, др Небојша Маринковић, пореклом из Милошевца.⁵⁸ „Мајка ми је *тхе* 1990. *најуни*ла 80 *јодина*. За *друји* *круи* *џих* *избора*, и она и ја *обукли* *смо* *најсвечанија* *одела*. *Мислио* *сам* *да* *ће* *и* *моји* *Орашани* *желеџи* *џромене*. *Ми* *смо* *били* *скуџа* *у* *сџраначким* *џросџоријама* *и* *чекали* *резулџаџе*. *А* *када* *су* *резулџаџи* *дошли*, *било* *је* *лоше*, *јако* *лоше*. *Сеџам* *се* *да* *сам* *се* *сџидео* *свои* *Орашја...*“, каже орашки демократа Ратко Томановић.⁵⁹

Може се рећи да су социјалисти тада били још увек јаки, како у Србији тако и у Плани, да би им било ко озбиљно парирао. Ипак, велика подршка коју су бирачи пружили доктору Љубинку Петковићу давала је снаге за још агилнији рад.⁶⁰

уз музику и песму. Исто тако, ту су потицале многе идеје, кретале бројне акције. Члан ДС-а, од 20. маја 1990, био је и његов брат близанац Радислав Бабић. „Ми смо путовали, познавали Запад, знали смо како све функционише, да комунизам не може да опстане, а били смо чврсто за демократију, иако нам је отац био радикал“, сведочи Радислав. Бранислав Бабић је до краја живота остао веран демократским традицијама. Умро је 7. марта 2006. и сахрањен у Великој Плани. (Сведочење Радислава Бабића, дато аутору октобра 2008)

58 Нажалост, резултати ових избора нису сачувани, тако да нисмо у могућности да пружимо детаљнији преглед.

59 Сведочење Ратка Томановића, дато аутору октобра 2008.

60 Б. Арсић, *н. д.*, 51–53.

Слика 11: Др Љубинко Пејковић кандидат за посланика
исјед Демокрајске сјранке 1990. јодине

Усјони и њадови њлањанских демокрајиа

У склопу идеје о повратку традиционалним вредностима, коју су већ наговестили на претходним изборима, демократе Велике Плане организовале су и необичан скуп, одржан, поново симболично, на месту које је представљало и симбол српског нејединства и подела – у Радовањском лују. Тако је, док су муње на небу изнад Југославије најављивале олују, у Радовању одржан први *Демокрајски сабор*. Двадесет трећег јуна 1991, на дан када је 174 године раније, на истом месту убијен вожд Карађорђе, одржан је до тада највећи скуп демократа, коме је присуствовало између 1.500 и 2.000 људи. Гости су били, између осталих: Драшко Петровић, Предраг Здравковић, Радослав Стојановић и председник странке Драгољуб Мићуновић. Специјални гост, који је оставио дубок утисак на посетиоце, био је

Бобис Бонзидес, функционер Нове демократије из Грчке. Присутствовали су и гости из суседних општинских одбора. „Из заједничке државе не може се изаћи без илаћеної рачуна“, закључио је при крају свог обраћања професор Мићуновић, а присутни су га дочекали бурним аплаузом и клицањем. После скупа, следило је дружење функционера странке на сплавy на Морави.⁶¹

Слика 12: На Демокрајском сабору, слева надесно: Драшко Пејровић, Радослав Стојановић, Бобис Бонзидес, Драјољуб Мићуновић, Бранко Арсић, Предрај Здравковић

Слика 13: Долазак јосћију и домаћина на Демокрајски сабор у Радовањском лућу

⁶¹ Истћо, 62-3.

Потом је, из поштовања према плањанским демократама, који су се својевремено осмелили да оснују одбор странке када је и сама била тек у настајању, овде, у хотелу „Плана“ 29. септембра 1991. одржан је Главни одбор Демократске странке. Са овог места, Демократска странка упутила је тада и захтев за одлагање избора због ратног стања у земљи.⁶²

Слика 14: Чланови Главног одбора ДС-а
испред хоџела „Плана“

А онда, док су у даљини, на српско-хрватској граници и око Вуковара грмели топови а пуцало широм Хрватске, у Србију је стигао престолонаследник Александар Карађорђевић. Организовано, на београдски аеродром дошло је да га дочека око 20 Плањана. Почасну стражу на аеродрому држали су Плањани; груду српске земље са Опленца, коју је принц целивао, донео је Срба Милошевић Матејић.⁶³

У међувремену, у Великој Плани су у организацији ДС-а и других опозиционих странака одржавани антиратни протести. У центру града, 25. јануара 1992, организовано је паљење свећа за мир.⁶⁴ Деветог марта, из Велике Плана је отишао ауџиобус опозиционара за Београд, како би и одавде дали допринос на великом опозиционом митингу.

---

⁶² Истио, 66.

⁶³ Истио, 67.

⁶⁴ Истио, 68.

Уследили су и први падови и цепање странке. Одбивши да уђе у ДЕПОС, фракција, предвођена др Војиславом Коштуницом, основала је Демократску странку Србије, која ће убудуће деловати самостално на политичкој сцени Србије. Првог августа 1992, у башти Дома омладине у Плани, у присуству лидера Коштунице, основан је Општински одбор ДСС-а. Новооснованој партији пришао је и већи део одбора ДС-а у Плани, међу којима су била и сва тројица иницијатора за формирање ове странке: Михаило Ивановић, Славољуб Трифуновић и Бранко Арсић. Са њима, странку је (дакле, поред председника) напустио и бивши кандидат за посланика Љ. Петковић и добар део прве поставе чланства. Добар део чланства месних одбора, на челу са председницима, прешао је у ДСС и у Лозовику, Доњој Ливадици, Новом Селу... Фракција ДСС-а осетно је преовладала и у Плани, Милошевцу и Трновчу.

Републички и савезни избори 1992. и 1993. нису донели никакву промену. У оквиру изборне кампање Плану је 16. децембра 1992. поново посетио професор Мићуновић. На републичким изборима 1992. резултат је био катастрофалан – 3,70% гласова. На шест бирачких места странка је имала мање од 10 гласова, од чега је на два резултат био нула! Странка је, напуштена од стране кључних чланова, доживела бродолом.⁶⁵ На савезним изборима резултат је био бољи за нешто више од 600 гласова. Под слоганом „Пошйено“ 1993. заједнички кандидат за Паланку и Плану био је паланачки стоматолог др Зоран Ваџић. Иако је напредак у односу на претходне изборе био видан, изборни резултат у Плани и околини био је, по речима Б. Арсића, једва нешто већи од 7 процена-та. Посматрајући званичне резултате ових избора, закључујемо да је ДС добила 7,52% гласова. На овим изборима видан је и драстичан пад бирача радикала. Овога пута, другопласирани је био „окрњени“ ДЕПОС.

⁶⁵ Опозиција, тачније ДЕПОС, победио је на републичким изборима 1992. једино у Ракинцу.

Резултати избора, како ових из 1992, тако и осталих, преузети су са сајта Цесиде (www.cesid.org).

Одбор у Великој Плани су у наредном периоду, под тешким околностима и без многих активиста, водили Властимир Михајловић⁶⁶ и Божидар Арсић⁶⁷. Наступио је тежак период странке и даље осипање чланства. Уз то, Плањане је, као и друге грађане Србије, додатно погађала и ошамутила хиперинфлација, немаштина, пад Крајине...

Слика 15: Плањани на митингу опозиције у Београду 9. марта 1992. године. На бини су опозициони лидери.

Опозиција је уједињена – коалиција „Заједно“

Седамнаестог децембра 1995, организујући турнеју по Србији, Зоран Ђинђић је други пут посетио Велику Плану, сада као председник Демократске странке. Међу онима који су га испред Дома културе, уз бројне грађане и звуке трубача дочекали, нашао се и Бранко Арсић, његов знанац из 1989, сада као први човек плањанског ДСС-а.⁶⁸ Уз демократе се

⁶⁶ Властимир Михајловић је касније напустио Демократску странку и основао у Плани невладину организацију. Није активан у политичком животу.

⁶⁷ Божидар – Божа Арсић, рођен 1938. у Великој Плани. Још његов прадеда Лазар и деда Милан били су демократе. Божидар, угоститељ, водио је више угоститељских објеката, а умногоме допринео и подизању угледа мотела „Стари хрст“. Током деведесетих био је председник Градског одбора ДС-а. Преминуо је пре отпочињања прикупљања података за овај рад.

⁶⁸ Б. Арсић, *н. д.*, 74.

нашао и председник Равногорског покрета Србије Петар Јовановић, пореклом из Старог Села.

Слика 16: Бранко Арсић дочекује Зорана Ђинђића у Плани децембра 1995. године.

У Старом Селу, у то време, председник Томислав Маринковић, више пута је доводио посланике ДС-а на седнице Месног одбора. Међу гостима Старог Села нашли су се: Зоран Ваџић, Боривоје – Бора Радић, Милан Парошки и други.⁶⁹

У Плани је 23. јануара 1996. промовисана опозициона коалиција, тек формирана Демократска алијанса, сачињена од Српске либералне странке, Демократске странке, Демократске странке Србије и Народне саборне странке. Говоре Слободан Гавриловић, Младен Марков, Коста Чавошки, Владан Батић... Поново се, на истој страни, нађоше ДС и ДСС. „Опозиција се, упркос њојојским разликама, мора ујединити“ закључио је В. Батић.⁷⁰

Тако и би. Нови изборни савез, састављен од Демократске странке, Демократске странке Србије, Српског покрета обнове и Грађанског савеза Србије, у Београду је 9. марта 1996. правио прве кораке.

⁶⁹ Сведочење Томислава Маринковића, дато аутору октобра 2008.

⁷⁰ Б. Арсић, *н. д.*, 76.

Нови мегдан, парламентарни и локални избори, заказан је за 3. новембар 1996. године. Заједничким снагама, опозиција се борила. Харизматични лидери опозиције Зоран Ђинђић, Вук Драшковић и Весна Пешић купили су симпатије широм демократске Србије. Даномоћни рад и чести предизборни скупови карактерисали су изборну јесен '96 у Великој Плани.

На завршној конвенцији у Плани 25. октобра 1996. били су присутни готово сви лидери опозиције: Драган Јочић, Весна Пешић и председници две демократске странке – Ђинђић и Коштуница. У друштву Зорана Ђинђића овога пута била је и његова супруга Ружица. Коштуница је, шетајући кроз град, потписивао *Деда Аврамове* календаре.⁷¹

Сала Дома културе била је претесна за све који су хтели да виде и чују. Уводну реч дао је плањански адвокат Станиша Станишић, потом су се обратили локални челници опозиције и представници свих странака. А онда су се ређали: Драган Миловановић, Коштуница, Весна и Зоран. Готово свака њихова реченица праћена је бурним аплаузима, клицањем и овацијама.

По завршетку скупа, функционери су вече провели у кафани „Тројка“. Славље је, уз песму и оптимизам, потрајало до касно у ноћ. У крајње опуштеној атмосфери, Весна Пешић и Милан Парошки сузаиграли танго, а Зоран Ђинђић дао поприличан бакшиш за песму *Шта ми радиш, Дано, Дано*, која се те вечери певала по његовој жељи више пута.⁷²

---

⁷¹ *Истио*, 81.

⁷² Сведочење Бранислава Арсића.

Слика 17: Завршна конвенција у сали Дома културе

Слика 18: Зоран Ђинђић држи здравицу у кафани „Тројка“.

Међутим, следио је тежак пораз. Заједно је добила три пута мање посланика на савезним изборима од блока владајуће левице. И опозициони кандидат за републички парламент испред данашњег Подунавског округа, Милан Парошки, поделио је судбину коалиције. Једино је боље среће био Јован Живковић из СПО-а, који је изабран за савезног посланика.

На нивоу општине Велика Плана, читава коалиција *Заједно* освојила је 8.007 гласова, што је износило тек трећину укупног броја бирача. Најјачу победу социјалисти су забележили у Лозовику, док је опозициона коалиција добила на свега 5 бирачких места (ако би се издвајала читава насеља, то би били једино Бресје и Ново Село).⁷³

На предстојећим локалним изборима, предлагани су најугледнији кандидати за одборнике из свих крајева општине. Кандидата, њих 39, највише је било из редова СПО-а. Испред ДС-а то су били: Мирослав Вучковић, електричар из Лозовика, Бориша Радић, агроном из Лозовика, Богдан Р. Тодоровић, машински инжењер из Велике Плана, Драган Донић, алатничар из Велике Плана и Томислав Маринковић, службеник из Старог Села. На истој листи налазили су се и неке бивше демократе, сада махом чланови ДСС-а, међу којима и некадашњи кандидат за посланика др Љубинко Петковић.⁷⁴

На локалним изборима, у првом кругу, опозициони кандидати су „тукли“ социјалисте у Плани са 5 : 0, а на нивоу општине са 8 : 5 по изборним јединицама. На нивоу Подунавског округа, коалиција *Заједно* добила је 3% више гласова од СПС-а; у општини Велика Плана опозиција је била у предности за преко 900 гласова. *Заједно* је један бирач делио од 11.000 гласова (изнад 47 одсто), док је СПС добио 10.073 гласа, или 43,05 процената. Цензус је прешла и коалиција Југословенска левица – Нова демократија, са близу 8% гласова. Људи из врха плаћанске опозиционе коалиције поручивали су бирачима да учине још само један мали напор и да у другом кругу избора, који ће се одржати кроз две седмице, „заједно победимо комунисте!“⁷⁵

⁷³ Подаци Цесида (www.cesid.org)

⁷⁴ Б. Арсић, *н. д.*, 88–89.

⁷⁵ Б. Арсић, *н. д.*, 90.

ЗАЈЕДНО!

**ЈЕДНА ЛИСТА ПОРАЗ КОМУНИСТА
ОПОЗИЦИЈА ПРЕД ВЕЛИКОМ ПОБЕДОМ
ПЛАНА - СПС 5:0!**

Поштовани бирачи,
Велико вам хвала. Имали сте срце велико као кућа. Захваљујући вашим гласовима после првог круга гласања водимо убедљиво против кандидата СПС. Наши кандидати у Маекари, Школи "Свети Сава", Дому омладине, Циглани и Бресју до ногу су потукли противкандидате из СПС.

Богдан
Тодоровић

Жељко
Ђуровић

др Љубинко
Петковић

Драган Ж.
Доњић

Слободан Д.
Митић - Џо

ГЛАСАЈТЕ ЗА НАС ПОБЕЂУЈЕМО!

У првом кругу победили су и наши кандидати у Центру и Бараму у Краљеву и Дому културе у Марковцу.

Слободан
Петровић БАКАРАН

Милдрат
Радовићковић

Радослав
Милић

ЗАЈЕДНО - СПС 8:5!

Драги бирачи,
Потребан нам је свима ЗАЈЕДНО само мали напор и да 17. новембра у II кругу ПОБЕДИМО КОМУНИСТЕ!

Слика 19: Предизборни йлакайї са кандидатийма коалиције „Заједно“ 1996. йодине

„Славили смо, йресело нам. Крађа!“, записао је кратко у својим сећањима на то време Бранко Арсић. Изборна крађа након одржаног другог круга није мимоишла ни Плану. Кренуле су протестне шетње широм Србије; осамдесет и осам дана, по снегу и киши, по леду и студени, трајало је обарање српског рекорда у издржљивости.

Кроз једну такву протестну шетњу кроз Плану, храбривши њене опозиционаре, кренуо је и др Зоран Ђинђић. На крају се у кафани „Тројка“, састајалишту опозиције, пила врућа ракија.⁷⁶ Протести, шетња, протести, шетња... Кроз Деспота Стефана, главном улицом, дуж Николе Пашића... Са транспарентима и пиштаљкама, некада лупајући и у шерпе, демонстранти су, добро одевени, пркосили осорности режима.

⁷⁶ Исио, 93–95.

Слика 20: Председник сѣранке у шетњи љрадом са љлањанским демократијама. Први слева Божидар Арсић, друји Часлав Расљојовић, љејљи Бранко Арсић...

Заједно су Плањани и Паланчани прибегли духовитости и, предвођени др Душаном Нарихем из Српског покрета обнове, новоизабраним градоначелником Паланке, 23. јануара 1997. блокирали аутопут. Добро организована блокада је потрајала пуна три сата. На наплатној рампи није се могло ни ући ни изаћи. Наводно је, правдали су се организатори, дошло до квара на аутомобилима и тракторима којима је вршена блокада. Свештеник Рака Глишић, члан Српског покрета обнове из Ракинца, *блајосиљао* је квар. Но након неког времена, *квар* је, доласком аутобуса пуног полицајаца под опремом, *ојклоњен*. *Диверзанјљи су најшерани у љовлачење.*⁷⁷ Више пута, посебно након изборне крађе, у посету Плани долазио је Драгиша Маринковић (и сам пореклом из Плана), власник приватне фирме „DMD sistem“ и функционер ДС-а.

⁷⁷ *Истио*, 100–101.

Слика 21: Ойозиционари блокирају аутоуиуи.

Конечно, коалиција *Заједно* је упркос свим протестима и напорима, остала да делује у плањанском парламенту и даље као опозиција, са одборничком групом од 12 одборника. Председник Демократске странке у то време (1997) био је Часлав Распоповић, професор немачког језика из Старог Села, члан странке од 1989. године.

Поново под истом заставом

Било је у плањанском ДС-у, како смо писали раније, и успона и падова. Било је много тешких момената, а, по мишљењу већине, најтежи је био, изузимајући изборне поразе, цепање странке 1992. Но, 1997, дошло је до преокрета. Одбори ДСС-а широм Србије поново су почели да се враћају у странку из које су поникли. Девог маја 1997, са скоро 80 чланова ДСС-а, председник Општинског одбора ове странке у Великој Плани, Бранко Арсић, вратио се у матичну странку. Неки су прешли, неки се само вратили. Слично се десило и у суседној Смедеревској Паланци. Ускоро, Бранко Арсић је поново постао први човек ДС-а у Великој Плани и околини.⁷⁸

⁷⁸ *Истио*, 102, сведочење Б. Арсића.

На терену је, како Арсић сведочи, слика била суморна. Одбори у Великом Орашју, Доњој Ливадици, Новом Селу, Ракинцу и Радовању или нису постојали или су били јако слаби. С тим у вези, предузете су мере за боље организовање; у неким местима су постављени нови председници месних одбора, а тамо где их није било, одређени су повереници.⁷⁹

У Плану су 1997. долазили челници опозиције, а Плањани помагали акције у другим градовима. Посећивали су тада овај град Александра Јоксимовић, Коста Чавошки, Слободан Самарџић... На спрату куће Багише Бабића, у Улици краља Петра бр. 24, направљен је „Клуб демократа“, у коме су се одржавале вечере и седељке, али и планирале готово све битније активности.⁸⁰

Следила је кампања за бојкот септембарских избора 1997. Из врха Демократске странке, Велику Плану су обишли Зоран Ваџић и Слободан Гавриловић. Плакате и флајере са ликом цртаног јунака са магарећим ушима, који је узет за симбол бојкота, двојица функционера делили су широм града, по пијаци, кафанама.⁸¹ Рад није остао без резултата.

Слика 22: Слободан Гавриловић дели њредизборни мајтеријал на њлањанској њијаци.

⁷⁹ Сведочење Б. Арсића. Примера ради, одбор у Лозовику имао је неколико година повереника Мирослава – Мишу Вучковића, а у Великом Орашју повереник (Драган Јовановић) радио је чак до 2005. године. На место Томислава Маринковића у С. Селу дошао је (1997) Влада Калиновић.

⁸⁰ Б. Арсић, *н. д.*, 114, сведочење Радислава Бабића.

⁸¹ *Истио*, 109–111.

Осамнаестог септембра спроведена је акција „Осветлимо Србију“ – активисти Демократске странке палили су свеће испред Клуба демократа. Онда су организоване још две трибине, а на прослави осмогодишњице Демократске странке, 23. децембра 1997, славље је увеличао председник Зоран Ђинђић.⁸² Сада, то је за плаћанске демократе био човек уз кога су чврсто стајали.

Слика 23: Акција „Осветлимо Србију“ испред Клуба демократија у Великој Плани

Трибина о пољопривреди, коју је у организацији ОО ДС-а у Старом Селу 12. априла 1998. одржао Захарије Трнавчевић, привукла је већи број знатичељних мештана. Често су, посебно те 1998, организована надметања одборâ у шаху и преферансу. Најчешће се играло против Свилајнца, Јагодине и Паланке. „Дружили смо се, били њријашељи и ван њолишике“, каже Бранко Арсић.⁸³

⁸² Исто, 120.

⁸³ Сведочење Бранислава Арсића

Слика 24: Демократије Велике Планае, уочи Божића 1998. године. Стоје: Александар Јаношевић, Боривоје Арсић, Владан Јаношевић, Ранко Томић, Васа Јанковић, Милорад Живојиновић и Зоран Сјанишић. Седе: Бобан Милошевић, Сјаниша Сјанишић, Бранко Арсић, Милорад Ђорђевић и Божидар Арсић.

Савез за промене

У организацији Савеза за промене, 18. фебруара 1999, у Дому културе у Плани одржана је трибина „Србија од Газиместана до Рамбујеа“. Говорили су Бранко Арсић, Светислав Басара испред ДХСС-а, Слободан Вуксановић и Велимир Илић, председник Нове Србије.⁸⁴ Непосредно након овога, Србија је засута бомбама. Плана је бомбардована пет пута. Аутопут и пруге са мостовима су порушени, а срећом није погинуо нико.

У јулу, по окончању сукоба на Косову, одржава се први митинг Савеза за промене у Чачку. Плаћанске демократе су и тамо. Па у Јагодини 13. јула. Па у Крагујевцу седамнаестог. Па у Свилајнцу... На преображење 1999, Плаћани су испред београдске Савезне скупштине, на великом скупу опозиције. Затим

⁸⁴ Б. Арсић, *н. д.*, 141-143.

у Новом Саду, па поново у Београду. „Тада смо ишли сви. К’о зайеће љушке смо били, иде да има нешто без нас... Ма, имали смо вољу!“, оставља сведочење Бранко Арсић. Дизала се читава Србија, са њом и Плана. Под слоганом „Народ се пита“, митинг је у Плани заказан 1. октобра, са почетком у 18 часова. У летку који је позивао грађане да присуствују митингу, аутор Бранко Арсић својим афористичарским умећем погађао је право у непријатеља. Поред тога што је гађао директно врх СПС-а и СРС-а, као и њихове локалне челнике, летак је доказивао и сукоб и неслагање са политиком СПО-а. Присуствовао је већи број челника и угледнијих чланова СЗП-а, а на присутне је нарочито јак утисак оставио Петар Јовановић, ветеран ЈВуО и председник Равногорског покрета Србије, иначе Староселац. Након одржаног митинга, уз звуке пиштаљки, поново је кренула протестна шетња главном улицом.⁸⁵ Потом су покренути готово свакодневни протести и митинзи. У плањанској задрузи су најпре 15. октобра отворене просторије Савеза за промене, које су прерасле у митинг, а недељу дана касније, испред платоа у парку митинг је отпочео уз поруку учесницима „Не чекај, шейтај сваки дан“. Након митинга промовисана је књига Зорана Вацића „Чему оваква скупштина“.⁸⁶

Кроз недељу дана одржан је пети митинг СЗП-а у Плани. Овога пута, Плањанима се по први пут обратио и Борис Тадић.⁸⁷ На сваких недељу дана мењали су се челници СЗП-а, из свих партија, а број шетача је растао. Пети новембар, дванаести новембар, седамнаести новембар. Па онда, 26. новембра, трибина о окултизму. А онда, 3. децембра, следио је, на платоу код биоскопа, митинг афористичара. Оптимизам и антимилошевићевско расположење вртоглаво су расли и по селима.

---

⁸⁵ *Истио*, 157–159.

⁸⁶ *Истио*, 163–167.

⁸⁷ *Истио*, 170.

Слика 25: Детаљ са једне прошестине шетње у Великој Плани 1999. године. Заставу носи М. Павловић.

Слика 26: Борис Тадић први пут говори у Великој Плани 1999. године.

У мотелу „Унија“ на аутопуту, 23. децембра 1999, обележена је деценија обновљене странке у Плани. Бројним званицама обратио се Бранко Арсић, председник Општинског одбора ДС-а. Био је ту и професор Радослав Стојановић, који је 1989. присуствовао оснивању одбора у Плани. Косте Чавошког овога пута није било међу демократама.⁸⁸

На листи ДОС-а, до победе

Јануара 2000, с циљем да се Милошевић са сарадницима збаци с власти, основана је широка опозициона коалиција – Демократска опозиција Србије (ДОС). Овога пута, сви лидери и све странке опозиције стајали су под једним барјаком.

У исто време, сукоб међу демократама у Старом Селу који је већ дуго тињао, ескалирао је. После сукоба са Општинским одбором око именовања председника Месног одбора (у питању је био Влада Калиновић, чије је место боравка било у Великој Плани), готово цео одбор Старог Села напустио је странку и, са још неким присталицама из Велике Планае и других места, формирао Општински одбор ДХСС-а. Међу 50-ак људи који су напустили ДС био је и председник Месног одбора Старо Село В. Калиновић.⁸⁹

С пролећа 2000. године поново су кренуле трибине, акције и митинзи. Најпре су, 19. марта, Лозовик и Крњево посетили Захарије Трнавчевић, Чедомир Јовановић и Слободан Гавриловић.⁹⁰

---

⁸⁸ *Истио*, 176–178.

⁸⁹ Сведочење Томислава Маринковића из Старог Села, дато аутору октобра 2008.

⁹⁰ *Истио*, 185–187.

Слика 27: Приликом обиласка села ојшћине Велика Плана: Бранко Арсић, њрећи слева, Слободан Гавриловић, четврћи, Чедомир Јовановић, њетти, и Захарије Трнавчевић

Затим, 14. априла, митинг ДОС-а у Београду. Као учесник протестног марша од Новог Сада до Београда који су организовали активисти Отпора 15. и 16. априла, један Великоплањанин је озбиљније повређен. Наиме, студент историје на Новосадском универзитету, Давор Арсић из Велике Плана, страдао је од изненадног удара аутомобила. Прошао је срећом, без прелома али са посекотинама на глави и потресом мозга.⁹¹

По други пут, у хотелу „Плана“ 20. и 21. јуна 2000, одржан је Главни одбор Демократске странке.⁹² Истовремено, кренуло се у живу активност по селима. Демократска странка јачала је и тамо где до тада није било одбора.

⁹¹ Данас, 16. април 2000. Давор Арсић је данас наставник историје у Основној школи „Свети Сава“ у Великој Плани.

⁹² Б. Арсић, *н. д.*, 192.

Слика 28: Зоран Ђинђић на седници
Главној одбора у Великој Плани

На самом почетку изборне кампање, ДОС-ов кандидат за председника Југославије, др Војислав Коштуница, посетио је Велику Плану: „Колона њађана на челу са Кошћуницом креће у шетњу њрадским улицама. ’Овај ваш кандидат има велики корак. Не можемо да ња сћинемо’, жале се новинари члановима Кошћуничиној изборној шћаба. ’Он увек њако брзо хода’, они одћоварају. ’Сине мој, он је Шумадинац. Гази као војвода Мишић’, добацује сћарији њосћодин.“ На путу за Пожаревац Коштуница је свратио у Милошевац, село где је крштен, где је провео детињство и место одакле је родом његова мајка. Обишао је кућу, у којој је рођен и његов деда по мајци, демократски посланик од 1938, Живојин Аранђеловић. У Милошевцу, Коштуница се дуго задржао у разговору са Веселином Иванковићем, Гроловим демократом.⁹³ Слику опозиционог кандидата за председника државе у разговору са старим опозиционаром пренео је и „Њујорк тајмс“.

⁹³ Блиц, 1. септембар 2000. Веселин Иванковић, најстарији плањански демократа, умро је 2006, у 99. години.

Слика 29: *Лидер ДОС-а Војислав Кошћуница у разговору са најстаријим демократијом Веселином Иванковићем из Милошевца*

У свим селима представљани су ДОС-ови кандидати за одборнике. Кандидати за посланике испред Подунавског округа били су Миодраг – Мики Савићевић и Милош Јефтић. Завршна конвенција одржана је у Плани 18. септембра.⁹⁴

Социјалисти су, по одржаним изборима, поново кренули у изборну крађу. А онда се неслућено против крађе и у одбрану демократије дигла читава Србија. И старо, и младо, са транспарентима и пиштаљкама кренуло је у протесте. Плањански трговци почели су да затварају радње, а за њима су и други ступали у штрајк. Шетачи, предвођени одборницима ДОС-а, сваке вечери су дуж Плана ишли у протесте, а као појачање стигли су им и бубњари.⁹⁵ Шетње су се понављале из дана у дан, уз невиђену енергију и оптимизам свих учесника. Искупљало се, некада и преко 5.000 људи... Плањани су изашли на црту и на завршном митингу 5. октобра у Београду. Десетине њих борило се за коначну победу демократије у Србији. Том приликом, 5. октобра, општина Велика Плана имала је и једну жртву – Јасмина Јовановић, активисткиња ДСС-а из Милошевца, пала је под точкове камиона и погинула.

⁹⁴ Б. Арсић, *н. д.*, 199–201.

⁹⁵ *Истио*, 203–205.

Слика 30: Кандидати за одборнике ДОС-а на челу пројеситне колоне октобра 2000.

После пуних 11 година борбе, извојевана је победа, а Милошевићев режим свргнут. Убедљива победа, мада резултати по бирачким местима нису сачувани, остварена је и у општини Велика Плана.⁹⁶

ДОС је преузео власт и у општини Велика Плана. Плањанске демократе су, напoкон, по први пут у својој новијој историји добиле и посланика – Драгишу Маринковића, привредника.

Наступило је ново време за Демократску странку, које ће вероватно бити предмет интересовања неких других истраживача.

Слика 31: Пројеситно окуиљање грађана у Великој Плани октобра 2000.

⁹⁶ Приближна слика, може се, међутим, назрети на основу резултата парламентарних избора из децембра 2000. године. Листа ДОС-а у Подунавском округу добила је безмало две трећине гласова изашлих грађана. У општини Велика Плана нешто мање, 60,42% гласова (14.270 бирача). Социјалистичка партија Србије убедљиво је потучена; имала је свега 16,28% гласова (3.845 бирача). (Републички завод за статистику, *Избори за јосланике Народне скуиштинине Рејублике Србије, одржаних 23. децембра 2000. и 10. јануара 2001*)

ПРИЛОЗИ

ДЕМОКРАТСКИ ПРВАЦИ⁹⁷

Светлилик Миловановић – Лоза (1893–1922), пореклом је из веома угледне старосељске фамилије, из које је потекло много цењених домаћина и напредних пољопривредника. Сам Светлилик био је један од најуспешнијих пољопривредних произвођача, а у Старом Селу остао је упамћен као човек који је многе новотарије први унео у сеоски живот. Од ране младости ухватио се у коштац за животним недаћама, па већ као седамнаестогодишњак руководи радовима у селу око одбране од поплаве. Његовим даноноћним радом, бављењем трговином и пољопривредом, имање је нарастало и достигло око 130 хектара плодне моравске земље.

Лоза Миловановић је био иницијатор и први председник новооснованог Ловачког друштва. Први је увео коришћење вршалице, тзв. гепларе, пре Првог светског рата. Међутим, на њој је убрзо поломио руку, те није служио војску, нити је учествовао у рату, али, пољопривредом није престао да се бави. Већ крајем 1918, по окончању рата, први је купио парну вршалицу. Памти се и да је Лоза дотерао први ауто у Старо Село, 1919. године, што је у оно време била реткост у читавом Поморављу. Сеоској школи купио је школско звоно које су Аустроугари однели за време окупације. Све то доприноси да Лоза Миловановић буде изузетно цењен у читавом Аџибеговцу. Придружује се Демократској странци одмах по њеном формирању, и самом својом појавом доприноси њеној популаризацији у локалној средини. Иако господственог држања, био је и остао до краја живота племенити и вредни пољопривредник. Смрт га је покосила врло младог, са непуних 30 година.

---

⁹⁷ Биографије неких демократских првака из околине Велике Плане већ смо раније презентовали. Овде су приложене приче о онима који су међу првима понели и носили демократску идеју. Искључиво недостатком релевантних података, овде су изостављене биографије неких виђених демократа, а исто се односи и на резултате избора.

Бојдан Тодоровић (1882–1951), рођен је у домаћинској кући, у породици Милосава Тодоровића из Старог Села. Основну школу завршио је у родном месту, а након завршене гимназије уписује Богословију Светог Саве у Београду. По завршетку Богословије шаљу га као учитеља на службу у Хомоље. Почетком 1910. године патријарх Димитрије га је рукоположио за свештеника и распоредио у прву парохију – у Крњево. Међутим, отац Богдан није дуго обављао своју свештеничку дужност у овоме месту. Са звуком војне трубе, 1914. године, ступа на дужност војног свештеника 8. пешадијског пука трећег позива Дунавске дивизије. Са српском војском повлачи се преко Албаније и проживљава сву голготу. Стиже у Солун, где обавља свештеничку службу и брине о споменицима палих ратника. По завршетку рата, Богдан се, окићен одличјима, враћа у Крњево. Потом, 1919. године, прелази у Старо Село. Одмах по формирању одбора Демократске странке у Великој Плани, постаје њен следбеник и убрзо врло активан члан. У то време прелази и на нову службу – у родно Старо Село, а потом у Велику Плану. Пред Други светски рат постављен је за архијерејског намесника Великоооашког среза.

Иако озбиљан и ауторитативан, прота Богдан Тодоровић је својом смерношћу, самарјанством и племенитошћу задобијао поверење свих парохијана. Остало је упамћено да је, где год га је свештенички позив одвео, сиротињу новчано помагао. Неуморно је радио за добро свог народа, борио се за истинску демократију, за слогу и јединство Православне цркве. Био је на гласу као изузетно добар говорник.

Голгота проте Богдана и његове породице наступа с почетком Другог светског рата. Богдан наставља свештеничку службу, а помаже Равногорски покрет генерала Михаиловића. Његов син Светомир, студент, укључује се у редове Југословенске војске у отаџбини, у којој ће и положити живот 1945. године. У то време, већ остарелом проти Богдану, сломљеном синовљевом смрћу, као и читавој цркви,

нове власти нису биле посебно наклоњене. То је било изражено и због његове привржености Демократској странци, која се и након успостављања комунистичког поретка наставила да бори за правду и демократију. Био је један од 8 свештеника који 1949. нису приступили Удружењу Српско-православног свештенства НР Србије, које је било лојално комунистичким властима. Прота Богдан је умро 16. марта 1951. године у родном Старом Селу, где је и сахрањен.

Живојин Аранђеловић, пореклом из Милошевца, рођен је 1878. године у Београду. После стеченог основног и средњег образовања завршава и Правни факултет у Београду. Након тога ступио је у државну службу, у којој стиче звање државног саветника.

На листи Демократске странке први пут је изабран за посланика 1935. године. Нема тачних података о месту и години Аранђеловићеве смрти.

Миливоје Стојановић, син угледног домаћина Андреје Стојановића из Великог Орашја, рођен је 1861. године. У младости се успешно бавио трговином, а у Орашју је остало упамћено и да је продавао таксене марке. Након тога, захваљујући својим способностима, дуже време обавља дужност председника Кредитне задруге у Орашју. Још пре Првог светског рата почео је активно да се бави политиком. Тако га, у периоду од 1905. до 1909. године, налазимо на дужности члана Окружног одбора и посланика окружне скупштине у Смедереву.

Савременици који су га упамтили казују да је био пунији, а изузетно виталан и способан човек. Тако 1921. године, у 60. години живота постаје председник Среског одбора Демократске странке. Странку је водио веома успешно, што нам потврђује и чињеница да је за кратко време обезбедио победу Демократске странке на изборима у свом родном месту, уједно и среском месту Великоорашког среза.

Миливоје Стојановић је дочекао дубоку старост. Умро је у родном селу 19. јуна 1950. године и сахрањен на гробљу у Великом Орашју.

Милан Пантићелић (1872–1951) рођен је у свештеничкој породици у Лозовику. Син је Павла и Катарине Пантићелић. Његов отац Павле је након завршене Богословије једно време био учитељ, а после краћег времена рукоположен је за свештеника.

Милан Пантићелић, одрастао у узорној и патријархалној средини, наставио је даље школовање. Успешно се пробијао кроз живот и постао јако цењен у Лозовику. Као човека оданог режиму, краљ Александар Карађорђевић га је поставио за великог жупана.

Као и већину угледних демократа из Велико-орашког среза, животни путеви одвели су га далеко од села. Милан је живео у Смедереву. Био је члан Демократске странке од њеног оснивања и деловођа њеног окружног одбора. На изборима 1920. године он је носилац изборне листе народних посланика ДС-а за округ Смедеревски.

Умро је 1951. године и сахрањен у Лозовику, у месту одакле је поникао. Сахрањен је до свог оца у црквеној порти, месту где су се сахрањивали свештеници и заслужни мештани. Скроман, приземни надгробни споменик подигла му је кћи Радмила.

Бранислав – Бранко Арсић, рођен је 10. децембра 1950. године у староседелачкој породици у Великој Плани, као прво дете Љубивоја и Стане.

У Великој Плани завршио је гимназију, а потом уписао Правни факултет у Београду. Међутим, на другој години факултета прекинуо је школовање и убрзо се запослио као секретар у Првој месној заједници у Плани. Од 1971. до 1992. године обављао је тај посао, када је, због припадности Демократској странци, добио *сиоразумни раскид радног односа*.

Био је оснивач и први председник ОО ДС-а у Великој Плани; међу првих 50 чланова у Србији. Председник Општинског одбора био је у три манда-

та: од 1989. до половине 1992. и од средине 1997. до средине 2000. Затим, по паду Слободана Милошевића, од октобра 2005. до октобра 2007. године. Од 1992. до 1997. био је члан ДСС-а.

За одборника (1992–1996) изабран је на листи ДЕПОС-а. Због партијске припадности и опозиционе активности, три пута је губио посао, последњи пут у марту 2006. године.

Драиша Маринковић, пореклом из Велике Планае, рођен 10. фебруара 1953. године у Београду, где је дипломирао на Електротехничком факултету.

Од 1986. године је приватник и (био) власник предузећа „DMD SISTEM“, које се бави пројектовањем, производњом и уградњом техничких система заштите и физичким обезбеђењем имовине и лица. Од 2007, с променом власничке структуре, Маринковић је генерални директор поменуте фирме. Такође, Драгиша Маринковић је и сувласник фирме „VATROSPREM“.

Учесник је оснивачке скупштине Демократске странке и један од њених првих чланова у Великој Плани. У периоду између 2001. и 2003. године, испред општине Велика Плана, а као кандидат ДОС-а, био је посланик у републичкој скупштини и у истом периоду председник скупштинског Одбора за приватизацију.

Живи у Београду; ожењен је, отац двоје деце.

Миодрај Стојиловић је рођен 4. децембра 1950. године у Великој Плани. По завршеној гимназији, уписао је Педагошки факултет у Ријеци. Овај факултет, са звањем професора физике и машинства, завршио је 1975. године.

Као професор радио је у Машинско-електротехничкој школи у Смедеревској Паланци. Од 2003. до 2006. био је и директор техничке школе „Никола Тесла“ у Великој Плани. Како сам каже, за 33 године рада у просвети, неколико хиљада ученика одслушало је његова предавања, а десетине њих стекло звања магистара и доктора наука.

Члан Демократске странке постао је децембра 1990. године. У једном мандату (од 2000) био је председник ОО ДС-а у Плани, а после локалних избора 2004. председник СО Велика Плана.

Након мајских избора 2008 (4. јула) изабран је испред Подунавског округа за посланика ДС-а у Народној скупштини Републике Србије.

РЕЗУЛТАТИ ИЗБОРА
(1920–1996)

Резултати парламентарних избора 1920.

Срез Орашки. — В. Орашје.

Редни број	Општина	Број бирача	Број гласача	Проц. гласача	Радик. лист	Демокр. лист	Либер. лист	Земљор. лист	Репуб. лист	Комун. лист
1.	В. Орашка	584	316		56	151	4	55	4	46
2.	В. Планака I.	593	337		9	115	5	191	7	10
3.	„ II.	560	292		5	89	5	182	4	7
4.	Крњевачка I.	780	246		22	68	42	55	27	32
5.	„ II.	357	119		11	29	22	41	8	8
6.	Лозовичка I.	491	267		42	128	68	21	5	3
7.	„ II.	851	450		37	280	96	14	4	19
8.	Марковачка	743	393		39	179	2	101	21	51
9.	Милошевачка I.	408	217		44	94	40	20	13	6
10.	„ II.	428	219*		32	131	20	28	3	6
11.	М. Планака	229	144*		21	79	7	18	2	18
12.	Н. Хаџибеговачка	326	220		14	90	31	72	3	10
13.	Сараорачка	468	262		54	100	11	94	1	2
14.	Ракиначка	530	318		169	36	1	110	—	2
15.	Ст. Хаџибеговачка	709	290		11	88	41	18	77	55
16.	Триовчанска	341	178		28	79	12	5	27	27
17.	Радовањска	223	153		13	54	6	70	—	10
	Свега	8.621	4.421	51.30	607	1.790	413	1.095	206	312

* У општини Милошевачкој II. гл. м. и М. Планацкој разлика је између броја гласача и броја кућицама по један.

Резултати парламентарних избора 1923.

Табела IV. — Резултати избора (по гласачким местима).

23. Изборни округ Смедеревски.

Редни број	Гласачко место	Укупни број гласова	Од целокупног броја гласова пало је на листе					
			Земљорадничку	Демократску	Радикалску	Народношколску	Радикалску	Демократску
			Леревска Леревска	Коста Тимотејевић	Др Милош Њанш	Михаило Петровић	Алекса Жујковић	Милорад Павловић
1	Амала I	535	47	173	38	8	96	113
2	„ II	531	46	184	29	5	108	148
3	„ III	382	27	111	16	5	65	143
4	Балчица	516	27	81	22	16	189	137
5	Бачица	184	9	50	14	—	38	18
6	Вел. Крча I	514	100	285	6	7	61	32
7	„ II	222	45	122	1	2	44	8
8	Видоци	181	4	19	5	15	155	6
9	Габовци	410	4	151	1	35	224	7
10	Габовци	561	55	105	52	139	180	30
11	Заглаво	443	96	185	2	15	142	3
12	Касковци I	628	14	282	15	8	252	17
13	„ II	123	—	31	3	8	80	1
14	Крчац I	571	87	148	2	20	251	18
15	„ II	532	108	80	8	25	278	8
16	Мраморци	188	2	81	4	3	110	8
17	Палачица	724	3	138	34	100	384	73
18	Правдомира	227	51	58	2	17	90	9
19	Раборци	299	3	74	5	12	182	14
20	Радари	627	47	269	7	38	327	11
21	Селовци I	626	141	213	47	8	209	8
22	„ II	641	40	222	13	6	351	9
23	Церовци	298	91	47	4	9	141	6
	1. Среп Јасенички	9.962	1.157	3.019	321	563	4.015	887
	Од 100 гласова	100,0	11,6	30,3	3,2	5,7	40,3	8,9
1	Вел. Орашје	498	9	257	14	5	189	44
2	Вел. Плана I	482	214	213	2	—	51	2
3	„ II	450	212	206	9	3	27	3
4	Ершово I	441	35	270	18	12	85	21
5	„ II	520	59	311	11	17	95	34
6	Логовин I	624	36	431	2	21	124	10
7	„ II	568	37	457	2	21	43	4
8	Мала Плана	218	34	106	2	1	29	46
9	Малосави	584	44	192	4	4	114	176
10	Малосавци I	416	51	182	6	9	135	33
11	„ II	390	42	194	4	1	120	29
12	Нови Андрићовци	317	71	180	4	2	57	3
13	Радосави	206	72	57	2	—	74	1
14	Радосави	456	142	160	1	2	146	5
15	Сарајево	443	182	39	1	6	108	107
16	Ст. Андрићовци	622	173	132	78	39	173	27
17	Трнава	291	2	84	2	5	184	14
	2. Среп Орашки	7.482	1.415	3.451	165	148	1.754	549
	Од 100 гласова	100,0	18,9	46,1	2,2	2,0	23,5	7,3
1	Бадловица	149	14	32	5	5	92	1
2	Бачица	142	10	71	2	4	54	1
3	Водан	174	45	66	18	2	42	1
4	Врањини	223	73	104	3	1	39	3
5	Врбавци	182	8	32	3	4	135	—
6	Вуча	115	31	29	7	2	29	17
7	Доброло	241	17	205	4	—	14	1
8	Дружина	476	65	317	19	5	66	4
9	Дубока	365	36	81	25	6	182	4
10	Елдаре	104	9	31	3	1	50	1
11	Ливади	215	107	29	—	1	78	—
12	Ливади	309	119	84	6	2	91	7
13	Лудовица	395	17	265	13	11	281	8

Резултати парламентарних избора 1925.

Табела I. — Резултати избора (по гласачким местима).
23. Изборни округ Смедерски.

Редни број	ГЛАСАЧКО МЕСТО	Укупан број			Од целокупног броја гласова пало је на листе						
		бирача	гласача	гласова	Радикалну	Векло-	Реубла-	Савест.	Српску	Демо-	
					ч и н и е н о с и л а ц						
					Лазар Вујић	Јован Обреновић	Милош В. Богдановић	Никола Поповић	Алексадар Николић	Боса Д. Тимотијевић	
1	Азања I	780	601	601	124	139	35	1	2	300	
2	" II	784	562	562	129	142	30	3	7	281	
3	" III	605	452	452	103	124	17	4	6	196	
4	Банатина	658	535	535	267	79	25	2	2	160	
5	Бачина	230	199	199	153	1	29	—	—	16	
6	Вел. Крива I	688	553	554	62	81	3	331	8	69	
7	" II	329	249	249	35	27	3	154	2	28	
8	Водина	236	197	197	150	2	6	5	—	34	
9	Ганбонац	495	424	424	278	3	4	1	2	136	
10	Голобак	779	610	610	251	5	96	6	2	250	
11	Дугоно	605	466	466	194	103	5	1	1	162	
12	Ковачевац I	878	680	680	307	172	6	2	7	186	
13	" II	160	130	130	91	1	2	—	—	36	
14	Кусдак I	793	639	639	343	178	6	1	2	109	
15	" II	737	588	587	330	211	3	1	1	41	
16	Мравањак	217	178	178	113	—	5	2	3	55	
17	Паланка I	562	403	403	265	—	17	8	4	109	
18	" II	570	399	399	294	5	7	4	—	89	
19	Продворача	325	236	236	153	34	—	—	—	67	
20	Рибаровац	373	316	316	216	28	6	—	—	66	
21	Ратаре	835	706	706	427	59	60	—	—	160	
22	Селенац I	874	616	617	185	196	12	5	3	218	
23	" II	831	629	629	374	87	7	7	7	147	
24	Цареван	356	312	312	171	34	5	2	—	80	
	I. Срез Јасеновац	18.680	10.710	10.711	4.895	1.781	389	840	89	2.997	
	Од 100 гласова	—	—	100,0	46,6	16,2	3,6	8,0	0,6	28,0	
1	Велика Плана I	726	504	504	56	349	1	—	—	158	
2	" II	691	473	473	18	253	8	—	1	193	
3	Велико Брање	681	514	514	242	15	2	4	—	251	
4	Крњevo I	603	442	443	122	48	10	14	3	225	
5	" II	714	484	484	152	74	8	13	3	234	
6	Лозовик I	916	632	632	327	68	1	2	3	231	
7	" II	845	508	508	134	53	5	2	4	310	
8	Мала Плана	252	229	229	64	69	1	1	4	90	
9	Марковац	856	688	690	196	23	4	—	2	465	
10	Милошевац I	510	455	456	247	40	—	—	4	165	
11	" II	512	419	419	189	39	2	1	2	186	
12	Нови Арибеговац	375	295	295	81	48	7	—	9	150	
13	Радошана	273	225	225	117	53	2	3	—	50	
14	Равањак	538	432	432	82	236	3	—	2	139	
15	Сарајево	509	433	433	225	122	1	2	—	83	
16	Стари Арибеговац	860	629	629	232	206	51	4	11	125	
17	Трпача	389	305	305	178	3	1	5	2	116	
	II. Срез Брање	16.325	7.747	7.751	2.682	1.688	107	91	90	3.182	
	Од 100 гласова	—	—	100,0	34,3	21,8	1,4	0,7	0,6	41,2	
1	Бањовица	164	151	151	99	7	—	2	4	39	
2	Биновац	182	142	142	56	9	2	—	—	75	
3	Бодани	236	178	178	37	91	6	1	2	21	
4	Бранова	302	232	232	130	5	—	3	1	93	
5	Брбонац	259	194	194	181	—	—	—	—	13	
6	Буџак	149	123	123	51	42	1	1	—	28	
7	Добрача	311	241	241	42	6	3	3	1	186	
8	Дубова	427	360	360	145	43	20	3	4	145	
9	Дуговац	604	508	508	194	196	3	8	11	185	

Резултати парламентарних избора 1927.

Табела IV. — Резултати избора (по гласачим местима).

23. Изборни округ Смедеревски.

Редни број	Гласачно место	Укупан број			Од целокупног броја гласова пало је на листе							
		браћа	гласци	гласова	Земљо-	Демо-	Репуб-	Незав-	Радн-	Самосто-	Радн-	
					радничку	кратску	лика-	исних	и-	и-		
					гласку	гласку	гласку	гласку	гласку	гласку		
чији је носилац												
				Јован А. Црнковић	Коста Ј. Тимотијевић	Војислав М. Ђурић	Ђуро Јовановић	Др. Јипчић М. Лукић	Душан Ив. Коштић	Димитрије В. Ђотић		
1	Азња I	848	558	558	153	369	11	7	60	4	54	
2	" II	832	538	538	160	217	11	2	67	5	46	
3	" III	647	510	541	164	227	5	2	97	1	45	
4	Баничица	726	600	600	56	279	8	2	9	3	291	
5	Башча	235	208	208	5	65	—	—	113	1	2	
6	Велика Крпа I	800	658	658	54	94	6	6	50	5	434	
7	" II	301	238	238	21	35	2	1	29	3	147	
8	Водње	281	219	219	4	49	—	2	63	5	93	
9	Глибови	537	460	460	2	243	—	3	196	1	17	
10	Губави	791	690	690	172	321	4	2	77	—	114	
11	Давило	580	490	490	108	191	12	2	119	1	57	
12	Кочанци I	772	537	537	87	204	9	7	185	10	35	
13	" II	370	252	252	50	82	3	5	94	9	9	
14	Курдак I	700	523	523	177	181	1	1	73	7	13	
15	" II	700	547	547	180	84	5	2	128	7	87	
16	" III	319	251	251	66	39	—	—	120	2	26	
17	Мршорач	267	224	224	23	111	—	1	68	3	18	
18	Паланка I	568	512	512	6	248	2	26	212	5	13	
19	" II	557	502	502	7	222	9	15	242	2	12	
20	Придворица	271	236	236	43	107	—	1	76	1	8	
21	Рабовац I	367	268	268	58	38	2	1	85	2	82	
22	Ратаре I	750	600	600	32	231	42	—	59	2	234	
23	" II	137	113	113	10	33	1	1	2	1	66	
24	Селевац I	736	544	544	138	313	3	1	70	1	19	
25	" II	732	513	513	127	183	1	2	167	1	32	
26	" III	425	312	312	29	211	2	7	40	9	14	
27	Церови	355	336	336	35	84	2	—	184	1	30	
	I. Срепа Јасенички	14.678	11.469	11.470	1.969	4.340	158	97	2.693	87	2.126	
	Од 100 гласова			100,0	17,2	37,8	1,4	0,8	23,5	0,8	18,5	
1	Велика Паланка I	868	580	580	272	196	3	2	47	2	67	
2	" II	814	529	529	250	217	3	2	46	—	11	
3	Велико Орашје	708	579	579	38	256	2	7	261	5	10	
4	Крпачево I	723	568	568	55	355	1	5	118	7	27	
5	" II	740	572	572	78	290	3	5	171	5	17	
6	Лекови	841	543	543	17	316	1	2	16	5	186	
7	" II	591	345	344	22	217	2	4	26	3	70	
8	" III	617	345	345	13	264	2	3	19	3	41	
9	Мала Паланка	294	248	248	47	128	2	—	69	7	5	
10	Мрковац I	485	381	381	20	287	2	1	52	2	22	
11	" II	440	336	336	18	243	2	3	59	2	9	
12	Милошеви I	565	481	481	53	179	—	—	241	—	10	
13	" II	517	442	442	36	194	1	10	112	2	6	
14	Нова Арибеговац	383	306	306	49	126	1	—	201	—	8	
15	Радови	287	238	238	56	72	2	1	105	1	1	
16	Ракоцац	603	447	447	182	151	4	—	104	4	6	
17	Сараорје	662	535	535	178	208	1	4	107	4	33	
18	Стари Арибеговац I	661	522	522	26	192	5	7	265	4	23	
19	" II	268	228	228	55	106	1	5	55	2	4	
20	Трпачи	419	331	331	24	114	4	4	144	5	36	
	2) Срепа Орашки	11.486	8.565	8.564	1.489	4.109	42	65	2.208	59	592	
	Од 100 гласова			100,0	17,4	48,0	0,5	0,7	25,8	0,7	6,9	

Резултатни парламентарних избора 1935. године по бирачким месетима

8) СРЕЗ ОРАШКИ (ВЕЛИКО ОРАШЈЕ)												
Редни број	ГЛАСАЧКО МЕСТО	Укупан број			Од укупног броја гласова добило су земљарске кандидатске листе							
		бирача	гласача	гласова	Богољуба Д. Јевтића				Д-р Владимира Мачка		Димитрија В. Љотића	
					чији су средњи кандидати						Дубокир С. Ракићки	
				Јован Р. Обрадовић	Милош Ж. Јовановић	Д-р Милош В. Милошевић	Живота Арауџевић	Д-р Милутин Јевановић				
1	Велика Плана I	610	487	487	306	114	7	56	3	1		
2	Велика Плана II	634	492	492	277	181	4	77	3	—		
3	Велика Плана III	534	432	432	279	116	3	54	—	—		
4	Велико Орашје	793	601	601	7	158	91	285	14	41		
5	Крњево I	305	455	455	7	77	42	307	22	—		
6	Крњево II	327	410	410	4	32	31	326	17	—		
7	Крњево III	491	376	376	1	49	48	287	20	—		
8	Лозовик I	627	466	466	85	11	216	197	97	—		
9	Лозовик II	588	439	439	10	16	290	95	—	—		
10	Лозовик III	581	465	465	27	23	218	142	55	—		
11	Мала Плана	377	296	296	1	21	8	251	15	—		
12	Марковац I	705	555	555	6	12	180	403	4	—		
13	Марковац II	364	276	276	2	12	45	215	2	—		
14	Милошевић I	607	450	450	15	10	51	333	26	1		
15	Милошевић II	615	472	472	18	5	58	370	21	—		
16	Нови Аријевовац	491	382	382	8	71	26	275	2	—		
17	Радовање	329	290	290	29	56	44	120	5	—		
18	Ракоцац	711	525	525	24	102	39	357	20	3		
19	Сараорци	786	579	579	302	21	51	184	51	—		
20	Стари Аријевовац I	831	413	413	21	178	23	166	3	—		
21	Стари Аријевовац II	554	413	413	31	348	24	103	4	1		
22	Трнова	450	388	388	—	23	9	281	75	—		
Срез орашки		12.376	8.658	8.658	1.415	1.463	1.428	4.789	514	47		
Од 100 бирача гласача				78.04	189.26	14.65	18.17	14.79	49.68	8.92	0.48	
Од 100 гласача добило												
					Земљарске кандидатске листе добило су у овом срезу укупно гласова или %							
					1) Богољуба Д. Јевтића						4.38	44.81
					2) Д-р Владимира Мачка						4.780	49.58

Општински избори 1936.

7. децембар 1936 – општински избори (лист *Самоуправа*, бр. 246, 8. 12. 1936)

Велико Орашје: Југословенска радикална заједница (даље ЈРЗ) 368, Удружена опозиција (даље УО) 347

Велика Плана: Јовановић Ђ. Милош – ЈРЗ 872, Миловановић Драгомир – Борбаша 3, Обрадовић Јова – Земљорадничка странка 552, Јањић Милорад – независни кандидат 22

Крњево: Шулетић Б. Милосав – ЈРЗ 227, Костић М. Драгомир – ЈРЗ 144, Живановић М. Живота – ЈРЗ 456, Тирнанић Ј. Живота – Борбаша 424

Лозовик: Јаковљевић П. Никола – ЈРЗ 850, Јаковљевић П. Александар – ЈРЗ 772

Мала Плана: Павловић Ј. Богосав – ЈРЗ 158, Павловић С. Димитрије – ЈРЗ 128, Стевановић С. Димитрије – ЈРЗ 21

Марковац: Мишковић М. Милан – ЈРЗ 588, Пантић М. Данило – УО, 273

Милошевац: Спасојевић Ђ. Светозар – ЈРЗ 430, Манојловић Д. Урош – ЈРЗ 167, Лукић М. Душан – Борбаши 417, Ђуричић М. Живадин – Борбаши 0

Нови Аџибеговац: Голубовић Богосав – ЈРЗ 260, Голубовић Данило – УО 152

Радовање: Милошевић Т. Илија – ЈРЗ 149, Вуловић Христивоје – Борбаши 135, Ђокић Александар – независни кандидат 2

Ракинац: Трунић Милован – ЈРЗ 219, Топлица Ђурђе – ЈРЗ 19, Говедаровић Најдан – Борбаши 321

Сараорци: Милановић М. Војислав – ЈРЗ 405, Матковић Ж. Милорад – ЈРЗ 204, Гојковић Ј. Јеврем – независни кандидат 4

Трновче: Петровић Н. Милан – ЈРЗ 244, Станојловић Живојин – Збор 136, Миловановић М. Милорад – Борбаши 6

Рейублички избори 1992.

Лозовик	Милошевац	Трновче	Крњево	
Важећих	3.251	2.113	670	2.562
СПС	1.366	799	201	852
СРС	789	357	162	559
ДЕПОС	499	459	143	515
ДС	89	74	20	91
ССС	224	165	60	258
Остали	284	259	84	287
Велико Орашје	Д. Ливадица	В. Плана	С. Село	
Важећих	1.529	1.283	9.838	1.761
СПС	535	532	3.343	572
СРС	327	229	2.542	362
ДЕПОС	348	291	2.411	433
ДС	53	35	445	58
ССС	70	76	206	133
Остали	196	120	891	203
Ново Село	Марковац	Ракинац	Радовање	
Важећих	817	1.795	716	450
СПС	281	526	208	144
СРС	168	367	145	105
ДЕПОС	191	489	210	82
ДС	36	67	11	18
ССС	69	126	68	57
Остали	72	220	74	44
Купусина				
Важећих	198			
СПС	61			
СРС	46			
ДЕПОС	40			
ДС	3			
ССС	18			
Остали	30			

Републички избори 1993.

Лозовик	Милошевац	Трновче	Крњево	
Важећих	2.809	2.045	710	2.647
СПС	1.500	788	353	1.084
СРС	241	200	70	271
ДЕПОС	454	389	157	583
ДС	242	120	35	201
ДСС	157	340	58	195
Остали	215	208	37	313
Велико Орашје	Д. Ливадица	В. Плана	С. Село	
Важећих	1.931	1.496	9.210	2.116
СПС	899	604	3.566	774
СРС	114	228	1.136	175
ДЕПОС	493	285	2.102	724
ДС	124	92	793	137
ДСС	159	210	1.115	133
Остали	142	77	498	173
Ново Село	Марковац	Ракинац	Радовање	
Важећих	276	794	238	200
СПС	110	327	110	86
СРС	33	92	19	19
ДЕПОС	70	208	58	57
ДС	18	52	19	8
ДСС	9	59	12	8
Остали	36	56	20	22
Купусина				
Важећих	169			
СПС	66			
СРС	17			
ДЕПОС	53			
ДС	12			
ДСС	8			
Остали	13			

Савезни избори 1996.

Лозовик	Милошевац	Трновче	Крњево	
Важећих	2.672	1.974	673	2.205
СПС-ЈУЛ-НД	1.622	1.002	375	1.087
СРС	406	313	105	403
Заједно	644	659	193	715
Велико Орашје	Д. Ливадица	В. Плана	С. Село	
Важећих	1.796	812	8.938	1.592
СПС-ЈУЛ-НД	1.042	449	4.274	798
СРС	211	116	1.308	264
Заједно	543	247	3.356	530
Ново Село	Марковац	Ракинац	Радовање	
Важећих	536	1.589	176	522
СПС-ЈУЛ-НД	217	791	99	265
СРС	69	212	17	87
Заједно	250	586	60	170
Купусина				
Важећих	150			
СПС-ЈУЛ-НД	68			
СРС	28			
Заједно	54			

Литература и извори

Бранислав Љ. Арсић, *Петнаест година борбе за демократију; Демократска странка Велика Плана 1989–2004*, Велика Плана 2004.

Бранислав Глигоријевић, *Демократска странка и политички односи у Краљевини Срба, Хрватска и Словенаца*, Београд 1970.

Немања Девић, *Истина под кључем, Други светски рат у Доњој Јасеници*, Београд 2008.

Дарко Ивановић, *Велика Плана, историјски развој до 1941*, Велика Плана 2002.

Момчило Павловић, *За Тито или за краља*, Београд 2007.

Боривоје Перић, *Моравска свијанја*, Велика Плана 1986.

Десимир Тошић, *Демократска странка 1920–1941*, Београд 2006.

Срђан Цветковић, *Између срца и чекића, рејесија у Србији 1944–1953*, Београд 2006.

Историја браћанских странака у Југославији, том I и II, приредио Момчило Павловић, Београд 2008.

Републички завод за статистику, *Избори за посланике Народне скупштине Републике Србије, одржаних 23. децембра 2000. и 10. јануара 2001.*

Статистика избора Народне скупштине Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца, 1920, 1923, 1925, 1927 и 1935. година

Данас (16. април 2000)

Блиц (1. септембар 2000)

Сведочења

Бранислав Арсић из Велике Плане
Радислав Бабић из Велике Плане
Радомир Бркић из Марковца
Радиша Вулијанац из Старог Села
Богомир Зарић из Великог Орашја
Дарко Ивановић из Велике Плане
Зоран Јовановић из Милошевца
Војислав Којадиновић из Старог Села
Драгиша Маринковић из Београда
Томислав Маринковић из Старог Села
Живомир Михајловић из Крњева
Драгослав Николић из Лозовика
Радоје Обрадовић из Велике Плане
Ратко Томановић из Великог Орашја
Лазар Шулкић из Велике Плане

Подаци са веб-сајта Цесиде (www.cesid.org)
Приватна збирка Дарка Ивановића
Приватна збирка аутора

Аутор још једном жели да захвали свима који су дали и најмањи допринос да ова *историја* настане, а посебно својим пријатељима, пре свега *Сави* и *Јовани*, чија је реч и у најтежим моментима умела да оснажи морал и улије оптимизам.

Белешка о аутору

Немања Девих је рођен у Смедереву 1989. Основну школу и гимназију завршио је у Смедеревској Паланци. Тренутно студира историју на Филозофском факултету у Београду.

Још као основац почео је да ради на родослову своје породице, одакле је и потекла идеја за књигу *Истини под кључем – Доња Јасеница у Другом светском рату*. На истраживањима за ту књигу радио је више од пет година, обишавши сва села у Подунавском округу. Књигу је објавио Службени гласник Републике Србије и Институт за савремену историју маја 2008. године.

Сарађивао је са Службеним гласником Републике Србије на пројекту израде биографија значајних српских политичких личности у време Краљевине Југославије и са Музејом жртава геноцида на пројекту утврђивања жртава Другог светског рата.

Примарна област његовог интересовања јесте период Другог светског рата на територији Шумадије.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

329 (497.11) „1919/2000“

ДЕВИЋ, Немања, 1989 –

Демократска странка, Велика Плана :
(1919–2000) / [аутор Немања Девих]. –
Београд : Демократска странка,
Истраживачко-издавачки центар, 2008
(Крагујевац : Графостил). – 93. стр. : илустр.
: 18 см. – (Историја Демократске странке)

Ауторова слика. – Тираж 2.000. – Белешка о
аутору: стр. 93. – Напомене и библиографске
референце уз текст. – Библиографија : стр. 91.

ISBN 978-86-7856-111-5

а) Демократска странка – Велика Плана –
1919–2000
COBISS.SR-ID 154099980

„Демокрајска сїранка среза Орашкої моли Вас да делујете за оїшїе добро.“ (Миливој Гавриловић на Главном одбору 1920. іодине)

„Једну од моїућих дефиниција демокраїије дао је Гинїер Грас, іоворећи да је демокраїија када іраћани нейрекидно држе оїворена усїа. Ако се сложимо са њом, не дозволимо да никада више као до сада држимо заїворена усїа іоїово іола века.“ (Бранислав Арсић на оснивачкој скуїшїїни у Беоїраду 1990. іодине)

„Ја сам био бела врана у Марковцу. Али заїо, на чланској карїи іише '1991'.“ (Радомир Бркић о оснивању Месної одбора)

„Када су резулїаїи дошли, било је лоше, јако лоше. Сећам се да сам се сїидео свої Орашїа.“ (Раїко Томановић о резулїаїима избора 1990. іодине)

„Не чекај, шейїај сваки дан!“ (Слоїан са іроїшесїа јесени 1999. іодине)

Изводи из књије